

Ассаламу алейкум, уьюгюзге яхшылыкъ!

ЁЛДАШ

Читайте новости на сайте
yoldash.ru

ДАГЪЫСТАННЫ ЖАМИЯТ-ПОЛИТИКА КЪУМУКЪ ГАЗЕТИ

13 август (туршу) 2026 йыл №30 (15590)

Игитлер булангъы ёлугъув

Дагъыстан, федерал даражадагъы «Время героев» деген проектге ошатып, хас асгер гъаракатны ортакъчылары учун «Доблесть гор» деген регион программасын Россия Федерацияда яшавгъа чыгъарма башлагъан биринчи регион болду. Федерал программаны битдиргенлер алгъан билимлерин къоллама да башлагъан: оланы кёбюсю уълкени кёп регионларында ёлбашчылыкъ къуллукъланы юрюте.

«Доблесть гор» деген Дагъыстанны гележеги программасыны ахырынчы, дёртюнчю тиретинде ону ортакъчылары булан ДР-ни Башчысыны борчларын заманлыкъгъа кютеген Фёдор Щукин ва Дагъыстанны Гъукуматыны Председатели Магъаммат Рамазанов ёлукъдулар.

Фёдор Вячеславович Дагъыстанны гележеги булан байлавлу бу асил ва пайдалы программаны ойлашгъаны учун республиканы алдынгъы ёлбашчысы Сергей Меликовгъа баракалласын билдирди. Ол оьтгерилеген жыйындагъылары хас асгер гъаракатда ортакъчылыкъ этгени учун, олай да оьзлени яшавун гиччи Ватаны – Дагъыстангъа къуллукъ этив булан байлама сюеген ватандашлар гысапда билимин, англавун артдырагъанына гъакъ юрекден баракалла билдирди.

Бугюн охуйгъанлар - тангала ёлбашчылар

Программаны ортакъчыларыны сынаву ва бажарывлулугъу гъали де пачалыкъ структураларында бек тарыкълы болуп тура. Оланы кёбюсю ДР-ни Башчысыны ва Гъукуматыны Администрациясында, Халкъ Жыйыныны аппаратында, тюрлю-тюрлю министерликлерде, олай да республиканы шагъарларыны ва районларыны администрацияларында ишге салынгъан.

«Мен гъаригиз булан гележек ишлеригизни гъакъында оьсюгюзню ёлларын аян этмек учун бетге-бет лакъыр этежекмен. Бу ишге мен тарыкъ чакъы заман бережекмен, – деп билдирди регионну башчысыны борчларын кютеген Фёдор Щукин. – Сиз дав майданда асгерчи ва командир гысапда гёрсетген бары да хасиятларыгъыз: патриотлукъ, кыйын гъалларда тувулунгъан масъалаланы тийишли кюйде чечме бажарагъаныгъыз, ёлдашлыкъ гысигиз ва команда ругъугъуз

– янгыз асгерде туюл, пачалыкъ къуллукъда да бек тарыкълы», – деп къошду ол.

«Доблесть гор» деген проектде 35 асгерчи билим алыз курсланы оьтуп тура. Охув бир йылгъа деп гёз алгъа тутулгъан ва 502 академия сагъат юрюлме герек.

Фёдор Щукин шо программаны кюрумчуларына ва насигъатчыларына да разилигин билдирди, тезликде охувлар тамамланып, олар жаваплы ерлерде ишлер гюнлени гёзлейгенни айтды.

«Мени эсиме гелеген кюйде, бизин уланларыбызны тийишли ва сынавлу касбучулар уйрете. Сиз олагъа янгыз билим берип къоймай, пачалыкъ, муниципал ва хозяйство ишине лайыкълы кюйде къошулуп, Ватаныбызгъа, оьзлеге гёрсетилген ерлерде гъалал кюйде къуллукъ этсин учун гъаракатыгъызны да саласыз. Гележекде де уланланы ташламагъыз, олагъа «къанат къакъмагъа» кёмек этигиз», – деп къошду Фёдор Щукин.

(Давамы 3-нчю бетде)

БУ НОМЕРДЕ:

Ачыкъ лакъыр юрюлдю

4 БЕТ

Сурсат аманлыкъгъа бакъдырылгъан гъаракатны натижалары

8 БЕТ

Языв ярдан атармы яда уятармы?

9 БЕТ

БИЗИН САНАВ

93

уълкени вакиллери ювукъ арада жагъиллени арасында Дагъыстанда оьтгерилежек «Каспий» деген Халкъара форумда ортакъчылыкъ этме гъазирлигин билдирген.

Бир жумла булан...

Бу йылны башлапгы алты айыны ичинде бизин республикада 18 103 яш тувгъан ва савлай Россияда биринчи ерде.

450 миллион манат гёрсетилген

Дагъыстанны юрт хозяйство ва сурсат министрлигини вакиллери Россияны оьлчевондеги генгешде ортакчылык этген. Министрни орнунбасары Шамил Жамалов билдиреген кюйде, шо чара Россияны юрт хозяйство министрлигинден таба гиччи агробизнесге пачалык кёмек этив масъалалагъа багъышлангъан болгъан.

Генгеш шо министрликни гиччи бизнесни оьсдюрюв управлениеси ни начальниги Рената Бибарсованы башчылыгы булан оьтген.

2026-нчы йылда уьлкени бюджетине бизин регионну сабанчы хозяйстволарына

кёмек этмек учун 265 миллион манатдан да кёп акъча салынгъан. Шондан 160 миллион манатгъа 17 грант этилежек ва сабанчылагъа берилежек. Дагъы да олар этген харжларын толтурмак гысапда 80 миллион манатгъа 16 субсидия

алажакълар. 26,5 миллион манатдан да кёп акъча буса «Агромотиватор» деген кюрумгъа алты грант бермек учун гёз алгъа тутулгъан.

Кюллава кооперацияны оьсдюрювге буса 11 миллион манатгъа ювукъ акъча йиберилежек: 11 субсидия гысапда 60 миллион манатдан да кёп ва кооперативни оьсдюрюв грантына - 50 миллион манат.

Февраль айда юрт хозяйство маллар гъазирлейген етти хозяйство «Агротуризм» грантланы гысабында 65 миллион манат алдылар. Йылны ахырына ерли регионда юрт туризмни артдырмак учун 4,1 миллиондан экевге субсидия берилежек.

Шамил Жамалов пачалык кёмек алагъанланы сайламак учун министрликде тарыкъ документлер гъазирленгенин ва бу ишни созмай, ачык кюйде оьтгермеге сюегенин аян этген.

Бизин мухбирибиз.

Аслу касбуланы сыйлысы

БИЗИН МАЪЛУМАТ:

Умуми кюйде алгъанда савлай Россияда кюрулуш тармакыгъа кюрушалгъанланы санаву 11-12 миллионгъа етише. Шоланы 7 миллионгъа ювугъу туврадан тувра кюрулуш ишлерде ортакчылык эте.

Гъар йыл орта хас ва оьр билим берив ожакълардан гъазирленип экономиканы аслу тармагына 150 минг яш касбучулар кюшула.

Бугюнлерде кюрулуш тармакыны 2 миллионгъа ювукъ ветераны насыгъатчылык ишлерде ортакчылык эте.

СССР-де Кюрувчуну гюнюн белгилемекни гъакындагъы кюрар 1955-нчи йылда тасдык этилинген. Кюрувчуланы байрамы да 1956-нчы йылдан тутуп гъар йыл август айны экинчи къаттыгюнунде шатлык агъвалатларда оьтгериле.

Агъамиятлы тармакыны танглагъанлар – ишчилер, инженерлер, архитекторлар, проект кюрагъанлар, студентлер булан бирликде ветеранлар да, байрам чараларда етишилген натижаланы гёзден гечире ва янги борчлар белгилей. Концертлер, фестиваллар, ярмакю-выставкалар, «дегерек столлар» оьтгерив мердешге айлангъан.

Шо гюн оьз ишинде лайыкылы натижалагъа ес болгъанлар материал ва ругъ якъдан иштагъландырыла. Яш касбучулагъа ветеранлар пайдалы насыгъатлар бере.

Байрамны алдында

Шатлык жыйында алдынлылар савгъатлана.

бизин республикабызны тахшагъарында ерлешген «Россия-моя история» деген паркда уллу шатлык жыйын оьтгерилди.

Жыйынны ачгъан ва юрютген ДР-ни Гъукуматыны Председатели Валентин Клок экономиканы аслу тармагында чалышагъан-

ланы байрам булан кютлады ва гележекде савлукъ булан аманлык ва уьстюнлюклер ёрады.

Байрамны гюрметине оьтгерилген выставкада ортакчылык этгенлер аслу тармакда кюлла-нагъан янги техниканы, асувлу къайдаланы ва шолай да кюрулуш малланы уьлгюлери булан ювукъ-

дан таныш болду.

Ахырында оьз ишинде лап да лайыкылы натижалагъа етишген кюрулуш тармакыны 50 алдынлысы гъукуматыны ва тармак министерлики янындан токъташдырылгъан савгъатлар булан иштагъландырылды.

Къ. КЪАЗАКЪМУРЗАЕВ.

100 яш уьйлер алгъан

Дагъыстанны гъакимияты оьсюп гелеген наслуну якълав булан байлавлу пачалык программаланы яшавгъа чыгъарывун давам эте. Шолайлыкда, 2026-нчы йылны башындан тутуп Магъачкъала шагъарны администрациясы ата-анасыны кюравундан магърюм кългъан 100 етим яшны онгайлы уьйлер булан таъмин этди.

Шоланы ара-сында «Забота» деген школа-интернатны битдирген Магъамматфазил Курбетов да бар. Алда, Магъачкъала шагъарны башчысы Жамболат Салавовну тапшурувунда гёре, шо улан булан мэрни орнунбасары Тимур Галбацов ёлукъгъан эди. Лакъырны барышын да Магъамматфазил даим яшайгъан ери ёкълукъдан тувулунгъан кыйынлыкъ-

лары гъакъда хабарлагъан.

Магъачкъаланы башчысы Жамболат Салавов ватандашланы, айрокъда пачалык ва жамият янындан социал кёмекге бек тарыкылы болгъанланы арзаларына айрыча тергев бере. Тюзю шогъар гёре, шагъарны ёлбашчысыны тапшуруву булан, пачалык янындан уьйлер берилгенче, Магъамматфазилни «оьз кълкысы» булан таъмин этген эдилер.

Бугюн бары да кыйынлыклар артда кълды: Магъамматфазил гъали оьсюню янги уьюнде яшай, уьстюнлюкюйде ишлей ва гележекде оьр билим алмагъа гъазирлене. Шагъарны администрациясыны пресс-кюллугъу билдиреген кюйде, булай ишлер дагъы да давам этилежек ва етим яшлагъа бары да тарыкылы кёмек болдурулажакъ.

Районда онгайлыкълар болдурула

Хумторкъали районда артдагъы йылларда ватандашланы рагъатлыгы учун генг имканлыкълар болдурула.

Уьчгент юртну алып кюйсакъ да, мунда тюрюк-тюрюк ишлер юрюлюп тура. Спонсорланы ва бюджетден тышда гелген харжланы яхшылыгындан, 2026-нчы йылны башындан берли сув булан таъмин этивде ва юртну гёзеллигин артдыривда бир нече агъамиятлы проектлени яшавгъа чыгъармагъа имканлыкъ тувду.

«Миятлы-Магъачкъала» быргъыдан гелеген сувну ёрукълашдырмак учун насослар алынгъан, 1700 метр узунлукъда янги быргылар тартылгъан. Транспорт юркойген ёлланы гесип оьтеген ерлеринде 208 метр узунлукъда кюрувчу гильзалар орнатылгъан,

тот басып тешилген быргылар алышдырылгъан.

320 метр узунлукъдагъы Ю. Акаевни атындагы ва Безымянная орамланы ярашдырив башлангъан. Маданият уьйню дагъы паркны янгыртыв да давам этиле.

Районну администрациясыны башчысы Айнутдин Зиявутдинов шо ишлени жаваплы кюллукъчулар булан ерине барып тергей ва онгайлы шартлар тувдурмак учун кюлундан гелеген бары да затны эте.

Ёлланы янгыртыв ва асфальт салыв ишлер районну оьзге юртларында да генг кюйде юрюле.

Г. БЕК.

Игитлер булангъы ёлугъув

(Давами.
Башы 1-нчи бетде)

Намуслу ишлер деп умут этиле

Дагъыстанны Гьукуматыны Председатели Магъаммат Рамазанов да шо гюн оьтгерилген ёлугъувну ортакъчылары – хас асгер гъаракатны ветеранларына оланы кьочкакълыгъы, батырлыгъы ва Ватанына берилгенлиги учун гъакъ юрекден баракалла сёзлер айтды.

«Сиз оьзюгюзню эркек хасиятларыгъыз, ватандаш жаваплылыгъыз булан уьлкебизге ва асгер борчугъузгъа берилгенликни ачыкъ уьлгюсюн гёрсетдигиз. Бугюн сиз элибизни оьсювюнде янгы ва бек агъамиятлы абат аласыз – профессионал кюйде республиканы оьсдюрюв

масъалаларын чечежек ёлбашчылар боласыз», – деди премьер-министр. Ол хас асгер гъаракатны ортакъчылары ва оланы агълюери булан бир нече керен ёлукъгъанын, олагъа кёмек этив - гьукуматны инг агъамиятлы борчларыны бириси болуп тургъанны да билдирди.

Кабминни башчысы социал-экономика оьсювню биринчи гезигиндеги масъалаларындан, экономиканы ва яшавлукъ кьуллукъланы бары да тармакъларындагъы уьстюнлюклери гъакъда да хабарлады: промышленность, юрт хозяйствода, транспорт ва ёл-хозяйство ишлерде ёлугъагъан кыйынлыкъланы да эсгерди. Лакъыр ватандашларына яшав даражасын гётерив чаралагъа ва янгы иш ерлер ачывгъа да тий-

ди, далапчылары гъалын яхшылашдырмакъ учун инг агъамиятлы шартлар гёрсетилди. Ону сёзлерине гёре, бир-бир тармакъларда яхшы оьсюв бар буса да, гъали бар гъаракат республиканы оьсювю учун аз экенни де айтды.

«Республика шонкакъы йылланы узагъында уьлкеде артда къалып, алгъа умутлу турагъан регионларыны сыдырасына гъали гирип тура. Кёп предприятиялерде иш гъаракатлыкъ тёбен даражада, эсгиленген кьураллар ва технологиялар чыгъарагъан маллар адамлары рази этмей, далапчылагъа тюзевлю ишлеме имканлыкълар берилмеген, ёлларына тогъаслар салынган. Дагъыстанны инвестиция янындан артгъа тартылыву ва бизнесдеги башалманчылыкъ маясы барланы регионгъа гелме кьоймай. Бу гъалны тьоп-тамурундан алышдырмагъа тарыкъ. Бары да ерлерде кемчиликлер кёп. Биз оьзюбюз къайсы даражада тургъаныбызны ва гъар гюн нечик яшайгъаныбызны яхшы англайбыз. Бизин борчубуз – бары да нукъсанлыкъланы ёкъ этмек. Биз бары да сынавлардан оьтербиз ва алдыбызгъа салынган негетлеге етербиз», – деди Магъаммат Рамазанов.

Экинчи агъамиятлы ёл гьисапда Рамазанов ин-

дустрия ва технопарклары оьсдюрювню гъакъында хабарлады. Инвесторлагъа инженер кьуллукълар булан таъмин этилген гъазир майданчалар берилмеге герекини, олай да пачалыкъланы кёмек чаралары ва налог енгилликлери гёз алгъа тутулмагъа тарыкъны да айтды. Рамазановну сёзлерине гёре, гиччи ва орта далапчылыкъланы якълав программалары да толу кюйде ишлежек. Бу ёл бизнесни алгъа бармагъа, янгы производство-лар ва янгы иш ерлени кьурмагъа ёл ачажакъ.

Соравлар ва жаваплар

Лакъырны барышында соравлагъа жаваплар да берилди. Жавапларыны арасында кьуллукъчуланы алдына инг биринчи борч гьисапда коррупцияны тамурундан гесмекни масъаласы салынгъанын эсгерди.

Магъаммат Рамазанов шоллай да гъали ягъарлыкъланы кьытлыгъына байлавлу ишлер инг де агъамиятлы экенин айтды. АЗС-лени тергев булан байлавлу соравлар да арагъа чыкъды. Не чаралар гёрюлсе де, шолар халкъланы пайдасына гёре болажакъ деп жавап берилди. Тез заманны ичинде багъаланы алдагъы даражасына етишдирме кьаст этегенни де айтды.

Озокъда, ягъарлыкъланы багъалары артагъаны башгъа тармакъланы ишин де, олар чыгъарагъан маллары да багъа эте. Эгер де башлапгъы вакътилерде А-95 маркалы бензинни багъасы Дагъыстанда 140-150 манатлар эди буса, бугюнлерде 105-110 манатгъа тьюшген, тек багъалар неге гётерилгенни англатагъан адам болмады. Дагъыстандагъы монополиягъа къаршы иш гёреген кьуллукъдагъылар биревню сама такъсырлагъан деген сёз де эшитмедик. Неге бир-бир республикаларда бензинни багъасы 110 манатдан оьтмеди, Дагъыстанда буса 2 керенге гётерилди. Булай соравлагъа жавап тапмагъан адамлар тюрлю-тюрлю хабарлар чыгъара, демек, сатыв учун бары да АЗС-лер бензинни бир ерлерден аладыр чы, тек багъалары неге башгъа бола?

Эгер де шулай ва башгъа соравлар ёлугъувда арагъа чыкъса да, тангалабирисигюн охувун да битдирип, жаваплы ишлеге салынган уланларыбызгъа да берилежек. Шону учун да гъар улан инанып салынган еринде намуслу ва законланы якълап ишлер деген уллу умутлар булан къалабыз.

Гёбек КЪОНАКЪБИЕВ,
“Ёлдаш” газетни баш редактору.

Заралгъа тарыгъанлар кёмексиз къалмажакъ

БИЗИН МАЪЛУМАТ:

Бу йылны язбашында гючлю явунланы натижасында болгъан сув алывланы заралыны алдын алмакъ учун Дагъыстан ва Мычыгъыш республикалагъа Россияны резерв фондундан 12 миллиард манат акъча маялар гёрсетилинген.

Август айны башларына бизин регионда мюлкюне зарал болгъан 78 минг адамгъа гъалиге ерли пачалыкъланы янындан гёрсетилинген 2,8 миллиард манат харж пайлангъан...

Къаягент кьорукъну къыбла боюнда ерлешген Гъайдакъ районну халкъланы да бу йылны язбашында табият балагълардан болгъан заралгъа гёре тийишли шагъатнамалары гъазирленип башгъа-башгъа оьлчевлерде харж булан къайтарыш этив тергевсюз къалмады.

Район администрацияда ва Мажалисдеги МФЦ-де заралгъа тарыгъан юртланы ватандашларындан гелеген арзалар тергелип гьисапгъа алына ва яшавлукъ шагъатнамаланы да-

ражасындагъы сертификатлар тапшурула.

Шо гъакъда райондагъы пачалыкъ ва муниципал кьуллукъланы кютюв булан машгъул болагъан центрны башчысы Салигъ Салигъов регионну маълумат кьуралларына бугюнлерде кьысгъаракъ баянлыкъ берген.

– Къыйынлы гъаллагъа тарыгъанланыою-дерти булан янгыз кьоймагъа бизин де намусубуз къабул этмей, – деген Салигъ Гъасанович. – Бизин центрны касбучулары да юртлагъа барып,

Мажалисде заралгъа тарыгъанланы документлери къабул этилине.

болгъан заралны оьлчевлерин ахтарып, ватандашлар уй ва мюлк есилери булан туврадан-тувра ёлугъуп, кёмек тийишлилеге документлени гъазирлемеге кьол узата. Заралгъа къайтарыш лайыкълылары документлери толу кюйде къабул этилине ва болгъан заралгъа гёре кёмекни

къадары токъташдырыла. Шондан сонг белгиленген харжгъа гёре шагъатнамалар да тапшурула.

– Айлана якъда заралгъа тарыгъанланы барысына да бирни йимик кёмек этилмейген деген айтды-кьуйтдулар не саялы тувулуна?

– Сув алывлардан,

ташгъынлардан яшавлукъ шартлары четимлешгенлени арасында англатыв ишлер юрюле. Озокъда, бир-бир уй есилени еслик документлери ёкъ, оьзгелери кюрчю салагъанда кьурулуш законланы сансымай аманлыкъланы талаплары бузуп кьоркьунчу ерлерде яшавлукъ уйлер кьургъанлар. Гъакъыкътда бугюнлерде шо тайпалагъа да болгъан заралына РФ-ни ва регионну башчыларыны тапшурувуна гёре бюджетде тьюжол фондлардан таба айрыча кёмек этилинежек. Кёмексиз бирев де къалмажакъ. Гъайдакъ районда Уллучай оьзенге ювукъда кьурулгъан яшавлукъ уйлеге ва оьзге кьурулушлагъа болгъан зарал да тергевсюз къалмай. Шону учун ерли юрт администрацияланы башчыларына да хас тапшурув берилген.

Документлени МФЦ-де къабул этив 2026-нчы йылны сентябр айыны ахырына ерли юрюле. Сонг буса тийишли пачалыкъ кьурумлагъа бакъдырыла.

Къ. МАГЪАММАТОВ.

Ачыкъ лакъыр юрюлдю

Оьтген жумагюн, Бабаюрт районну Хамаматюрту районну сиясат ва жамият яшавуну центры болуп токътады. Маданият къаласында уллу жанланыв гьис этиле – районну башы Шагмурат Истанбулов юртлулар булан ёлугъув оьтгере. Мунда къурулуш ва оьзге тюрлю къурумланы ёлбашчылары, ондан къайры да, юртну къысматы учун юреги авруйгъанлар жыйылгъан.

Биринчилей чыгып сёйлеген юртну башчысы Амир Къазанбиев, халкъны гъар масъаласы гюнлюк ёрукъда къаралагъанны ва бугюнлеге ерли орамланы, юртну ичин онгарыв ва электрик гюнлюк низамсыз ишлевю инг де асувлу масъалалар экенни эсгерди.

«Озокъда, биз де бош турмайбыз. Йыл башлангъанлы уьч орамгъа 2 минг 750 метр ерге асфальт салып, дагъы да 18 орамгъа чакъаташ тёгюлюп, тюзленген. Электрик гюнлюк булангъы масъала да еринден тербенген. Бугюнлеге ерли 5 чакъырым ердеги электрик ток теллер алышынып, 56 янгы багъаналар да алынган», - деди ол ва юртну коммунал инфраструктурасын янгыртыгъа да айрыча тергев бакъдырылгъанны, демек, эки электрик гюнлюк береген трансформатор, сув жыягъан янгы сыйымлыкълары булангъы япсарлар ярашдырылгъаны гъакъда да айтды.

Тек, ону сёзлерине гёре, этилинген ишлер азлыкъ эте, шо саялы да, гъали «сиптечилик бюджети» деген программдан таба регионвал ва федерал бюджетинден акъча маялар алмакъ муратда ишлер юрюлегенни де билдирди.

Жыйынны лап да гюнлюк ва таъсирли яны - юртлулагъа сёз берилгенде башланды. Уллу наслу, фермерлер, яш агълюлер яшавда ёлугъагъан гъар тюрлю масъалаланы арагъа чыгъара туруп, юрт хозяйствода инг де тарыкълы боллагъан сугъарыв сувну гъакъында да айтдылар.

«Озокъда, биз сувгъа гъакъ теле-

ме разибиз. Ондан бизин тюшюмюбюз гъасил бола. Амма, авлакълагъа сув гелмей буса, ону телегенден не пайда. Татавулланы ичлери лай басгъан, оьзюбюз гъакълашып тазалайбыз. Сонгунда буса, къыйыныбыз булан янгыртгъан татавуллагъа гелеген сувдан, уьстевюне бизге гъакъ чыгъаралар», - деди, къарсалап сёйлеген ерли фермер.

Муниципалитетни башы ва топуракъгъа жаваплы къуллукъчулар, гъакъланы токъташдырив низамны англата туруп, уллу татавулланы тазалавну масъаласын оьзлени тергевюню тюбюне алажагъы гъакъда айтдылар. Шагмурат Истанбулов, шоссагъат тийишли къурумну башчысына, сугъарыв къайда не гъалда экенни билип, гъисап бермекни тапшурду.

Амма, жыйында, дагъы да аслу ва гюнлюк топ атылывну авазыдай чыкыгъан масъала – юртдагъы участка больницаны ябылыву эди. Юртлулар, бир абатдан этишип болагъан дегенлей медицина кёмегинден магъром къалгъанны къазапланып айтдылар. Гъалны англата туруп сёйлеген, район больницаны баш врачы Руслан Маматаевни ачыкъдан гелтирген жавапларына залдагъы халкъ разисизлик билдирди.

«Елдашлар, гелигиз гертиге гёз ачып къарайыкъ. Азархананы ябылыву – янгы законну талапларына гёре Минздравны къуллукъчуларыны санавун аз этив учун. Идараны ишлетмек учун, огъар 5 минг адам бегетилмеге гереке. Хамаматюртда шо белги 3

минг адамгъа да етишмей. Гъатта гъали, ону врач амбулаториягъа айландыргъанда да, бегетилген адамланы санаву 65 процентге тюгюл эсе толмай. Шолай болгъанда – ол тангала ачылып иш башлама имканлы демек – адамлагъа янгылыш пикру бермек», - деди Руслан Маматаев.

Къатты жавапгъа да къарамай, районну башы эришивлю масъаланы чечивюн бёлуп, оьзюне табиъ болгъанлагъа мекенли кюйде: «Бары да бажарылагъан гъалны къоллап, савлукъ сакълав тармакыны янгы проектлерин ахтарып, ортакъчылыкъ этип, халкъгъа тийишли болагъан медицина къуллукъну къайтармагъа гереке», - деди.

Юртну ичинде инг де къыставулла сагъатларда электрик гюнлюк осаллашагъаны ва яшавлукъ учун уьй къурмагъа топуракъ етишмейген масъаласы да ягъада къалмады. Яш агълюлер мекенли иш гёрюлмей, топуракъ пай берив артгъа салынагъанны гъакъында айтдылар. Топуракъ масъалагъа къарайгъан къуллукъчулар, гъар пунктгъа гёре англатыв берип, янгы топуракъ пайлагъа дазу салынып къаралып турагъанны эсгерди.

Дёрт сагъатны узагъында юрюл-

гъа гёре къаралажакъ. Гъали шо масъалаланы чечме бажарылмаса – оьр идараларда ёл тапма къаст этербиз. Амма, масъалалардан баш къачырып иннемей турмагъа бизин ихтиярыбыз ёкъ», - деди Ш. Истанбулов.

Ери гелгенде, булай жыйынлар лап да таъсирли масъалаланы чечмеге болушлукъ этегенни эсгерме тюше. О да район гъакимлигини ачыкълыкъын исбат этеген, Шагмурат Истанбулов оьзюню сайлав программасында эсгерген кюйде, муниципалитетни башын тутгъанлар халкъ булан жанлы лакъырлашыгъа гъазир экенни тасдыкъ этди. Лап аслусу, шолай ёлугъувлар, районну бары да юртларында да оьтгерилежек.

Муниципалитетни башы, юртдагъы гиччи ва орта далапчылыкъны ишинде гъаракатчылыкъ гёрсетген он вакилине къайратлы загъматы, районну жамият-экономика яшавун оьсдюрювдеги къыйматлы уьстюнлюгю учун, район администрацияны баракалла кагъызларын тапшурду. Бу къуллукъчулар – экономика якъдагъы къыйынлыкъларгъа да чул бермей, адамлагъа иш ерлер болдуруп, юртну инфраструктурасын бол-

ген ёлугъувну гъасилин чыгъара туруп, районну башчысы, гъакимликни инг де агъамиятлы гюнлюк - халкъ, гъакимият оьзю буса, оланы къуллукъчулары экенни ташдырды. Тек, ону сёзлерине гёре, янгы оьрлюклеге етмеге буса жамиятны ва гъакимиятны бирлиги де гереке.

«Бугюн биз халкъны къазапландырагъан масъалаланы, тюз бетлевлени ва соравланы эшитдик. Мен сизин, шоланы бири де протоколда зызылып къалмажакъгъа инандырма сюемен. Бары да сизин арзалагъа, имканлыкълар-

дурувгъа бары да гюнлюк салып, юртда оьсюп гелеген наслулукъгъа уьлгю болуп токътагъан.

Оьтгерилген жыйын да гёрсетгени йимик, инг де аслусу - юртда алмашынывлагъа талаплар бар, шогъар гёре гъакимлик де оланы арагъа салып ойлашып, гелишип иш гёрмек муратда гъаракат этежек.

Герейхан ГЪАЖИЕВ,
бизин мухбирибиз.

СУРАТЛАРДА: жыйындан
гёрюнюшлер.

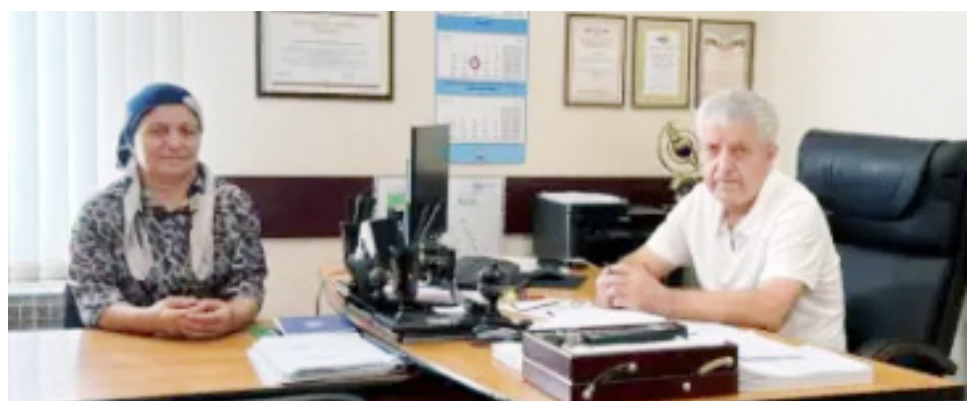
Жамият къуллукъгъа ишге алынган

Бизин Дагъыстан Республиканы шагъарларында ва районларында хас асгер гъаракатда къуллукъ этеген къоччакъ уланланы талапларына айрыча тергев ва агъамият берилегени юреклены тынышдыра.

Бабаюрт районну Хамаматюртунда яшайгъан хас асгер гъаракатны ортакъчысы Алик Гъасановну тилевюне гёре, ону агълюсю Жагъбат Гъасанова ватандашланы жамият къуллукъларын кютеген ишге къабул этилген.

Жагъбат Гъасанованы иш булан таъмин этмекни масъаласына

Дагъыстанны загъмат министрлигини янында иш юрютеген ва райондагъы ватандашланы социал къуллукъларын яшавгъа чыгъарагъан центрны директору Ражап Абдуллабеков къарагъан. Оьтгерилген лакъырлашывну гъасиллерине гёре Жагъбат эсгерилген центрде ишге къабул этилген.

Эсли чагъындагъы, гъакъыл якъдан кёмек къаравуллайгъан ва сакъатлыкъы барланы савлугъуну гъайын этив, хас асгер гъаракатны ортакъчыларыны агълюлери-

не, ветеранларына кюл узатыв Ж.Гъасанованы аслу борчлары болуп токътай.

Казим КЪАГЪРУМАН.

«Игитники уьчге ерли» десе де...

Бизин кьумукъ халкъны тезден берли айтыла-чарлана гелеген белгили йырларында баш игитни бойнуна аслу гьалда уьч намус салына ва шоланы гьеч бир тартынывсуз кютегени гьакъда айтыла. Ахтарып кьарасакъ, бизин бугюнго яшавубузда да шолай, игитники уьчге ерли десе де, дагъы да кеп ва авур намусланы тьюбоне гирип яшавгъа чыгъарып юрюйгенлер аз тьюгюл. Бугюн мен газетибизни охувчуларын ювукъдан таныш этме сюеген агълюдеги кьоччакъ агъа-инилени бириси де, кьысमत буюруп уьстюне тьюшген намуслардан бир заманда да баш кьачырмагъан.

Машинлени сырлайгъан касбуну юрютеген Магъамматрасул Далгъатовну ва врач болуп ишлейген Равгъаниятны агълюсю Дагъыстанны алдагъы тахшагъары Буйнаскиде татывлу ожакъ кьуруп яшайлар. Берекетли агълюде тувгъан, оьсген, оьзбашына иш юрютме башлагъан оланы уьч уланы да эл намусланы тьюбоне гирип, ким-ким де сукъланардай юрютелер.

Уланланы уллусу Аскерхан 1990-ынчы йыл апрель айны 26-сында тувгъан. 2007-нчи йыл Буйнакс шагъардагъы 5 номерли школаны 11-нчи класын охуп битдирген. Яш чагъындан башлап тутушуп ябушувну сырларына тьюшюнген. 2012-нчи йыл спортну устасы деген атгъа лайыкълы болгъан Аскерхан Новочеркасск шагъарда ерлешген Кьыбла Россиядагъы Пачалыкъ политехника университетни ёл юрюшню аманлыгъын сакълав касбуну уйретеген бёлгюне охума тьюше. Шонда асгерлик кафедраны да битдирип лейтенант чин ала ва 2012-нчи йылда Россияны асгер бёлуклеринде кьуллаукъ этме башлай. 2015-нчи йылны сентябр айында ол Владимир областдагъы Муром шагъаргъа инженер-сапёрланы бригадасында кьуллаукъ этме йибериле.

Асгер кьуллаугъун взводну командири гьисапда башлагъан Аскерхан арадан 2 йыл оьтүп ротагъа ёлбашчылыкъ эте. 2017-нчи йылны башында ол Сирия Халкъ Республикагъа хас тапшурув булан бара, ювугъунда мина атылып санлары ярлана. Шо тапшурувну оьр даражада яшавгъа чыгъарма бажаргъан капитан Аскерхан Далгъатов Россияны Президентни В.В.Путинни Указы булан 2018-нчи йыл 30-нчу июльда «Кьоччакъ-

Аскерхан Далгъатов.

лыгъы учун» деген медаль булан савгъатлана. Ротаны командири гьисапда ол шо кьайдалы жаваплы тапшурувланы кюте туруп, Сирия Республикада 4 керен бола ва 2023-нчу йылны февраль айында Кьоччакълыкъ орденге де лайыкълы бола.

Батальонну командири болуп белгиленген Аскерхан Украина бойда юрюлеген хас асгер гьаракатда оьзюн кьоркьув билмейген, гьакъыллы ва бажарывлу офицер гьисапда танытгъан. Оьтген 10 айны узагъында ол башын тутгъан батальон Донецк, Херсон, Белгород, Харьков якъларда миналаны токъташдырив ва тайдырив йимик жаваплы тапшурувланы гьеч бир тас этивлерсиз яшавгъа чыгъара. Шо ишни уллу кьоркьунчлугъун гьис этип, лакъыр арада Аскерхангъа: – Я инишим, бир мюгълет токъталмай юрюлеген атышывланы тьюбюнде, миллетчилер булан бетге-бет турагъан заманда шо масъаланы яшавгъа чыгъармакъ да бир игитлик! – деймен.

– Озокъда, – деп жаваплана ол. – Булай вакъти не тюрлю кьайдаланы, ёлланы эсге алып, башдан гечирип, сонг ишге урунма тьюше. Шо-

лай гезиклерде мен даим асгер ёлдашларымны янында болма кьаст этемен. Олар магъа бек инана ва уьстюне салынгъан борчланы тутдурукълу этип яшавгъа чыгъара. Дагъы ёгъесе агъамиятлы тапшурув кютюлмей кьалмагъа бола.

Гьар абатын оьлчеп-бичип деген кюйде янашагъан, тапшурувланы тайышывсуз кютеген Аскерхан Магъамматрасулович Далгъатов 2026-нчы йылны июн айында экинчилей Кьоччакълыкъ орден булан савгъатлангъан.

Шолай, ким де тавакеллик этмес йимик оьр жаваплыгъы булангъы тапшурувланы кютюп чалышагъан Аскерхан Далгъатов 2024-нчу йылны апрель айында «Ватанны алдындагъы кьуллаукълары учун» деген орденни II даражалы кьылыч белгиси бар медалы булан савгъатлангъан. Арадан бир ай оьтүп Аскерхан Далгъатовгъа болжалдан алда подполковник чин тапшурула ва ол «Ватанны алдындагъы кьуллаукълары учун» деген орденни I даражалы кьылыч белгиси булангъы медалына лайыкълы бола. 2026-нчы йылны июль айында разведканы резервдеги бригадасыны начальниги Аскерхан Далгъатовну спортда ва дав агъвалатларда чыныкълан, генг тешюн Кьоччакълыкъ орденлени уьчюнчюсю де, алай алив безендире.

Бугюнлерде отпускагъа ял алма гелип, ата-анасын, агълюсю Рабиятны, кьызы Ажийимни, элибизни гелекеде болажакъ якълавчулары Гьамитни ва Адамны сююндюрүп турагъан Аскерхан чакъ-чакъда шагъарда ва районну юртларында оьтгерилеген ёлугъуварда бола, оьсюп турагъан яшёрюмленни тарбиялав ишге кьошумун болдура.

Уллу агъасы Аскерханны макътавлу ёлуна тьюшюп, Асгер кьуллаукъчуланы – Ватанны якълавчуларыны-сакълавчуларыны авур намусун бойнуна алып, къаны-жаны булан юрютеген инилери Набини ва Магъамматрасулну булай уллу, адамны къаны-жаны булан тенг саналагъан ишге этеген кьошумлары да бирдокъда аз тьюгюл.

Гьужумну алдындагъы шыплыкъ

(Хас асгер гьаракатдагъылыны сынавундан)

Украина бойда юрюлеген хас асгер гьаракатны ортакъчылары ташдырып айтагъангъа гьере, халкъара миллетчилер булан тувра, бетге-бет ябушувгъа тьюшмек бир де кьоркьунчлу тьюгюл. Яав асгерчилер болат темирден ясалгъан машинни ичинде олтуруп, гьужум башланма беш минут кьалып, къаравуллап турагъан вакътиде белгисизликни гьис этив – инг де кьоркьунчлу ва савлай оьмюрге тиегендей кьабул этиле.

Шо вакъти болат машинни уьстюне теллянгурдай тавуш этип урунагъан ва санларынгъы бир гесегин майырып алагъандай чалынагъан топ яркьычлар гъали-дагъы не буса да бир балагъ кьопма болагъанны эсингден чыкъма кьоймай. Машинни ичине – оьлю шыплыкъ сыйынгъандай. Шо шыплыкъ ону ичиндегилени бири-бирине айтма сёзю ёкълукъдан тьюгюл, шолай вакъти сёзлер де артыкъ, гьючсюз, таъсир этмейген, ягъынгъы сындырагъан йимик болуп чалына.

Шолай мюгълетлерде гьар асгерчи гёзлерин айырмагъан кюйде бир ерге тикленип къарай, кьолундагъы дав савутларын кьыса, опурагъыны шынжыры ерине тартылгъанны тергей. Олар шо айланышланы этегени гьужумгъа толу гьазир болмакълыгъын тергемек учун тьюгюл, гьужумну алдында оьз-оьзюн кьолгъа алмакъ, лап авур ва кьыйын мюгълетде оьзлер де англап битмейген кюйде сыр билдирмей сакъланмакъ учун этелер.

Гьакъыл ягъын ойлалып, психология гёзден къарагъанда шо мюгълетлер яшавну да ажжалны да арасында кьалгъан инсанны гьалек болувуну инг де оьр даражасы болуп токътай. Адам гьакъылы-ою булан башы бир де чыкъмас йимик гьалдан кьутулма кюй излей, ёллар ахтара: гёз алгъа тута, гьисаплар эте, топлагъан сынавуна аркъа таяй. Булай гезиклерде кеп керенлер сыналгъан, уйренчик де болуп битген агъвалатлар тынглавсуз, баш чыгъарма болмасдай кьабул этиле. Шо гьалгъа тьюшгенде кёбюсю гезиклер «санларын гьазирлигин гёрсе де, ягъын, ругъунг тынгламай» деп де айталар.

Шолай мюгълетде адамны гьакъылы бир йыракъ заманларда болуп гетген назик ва морт агъвалатлагъа илинме башлай: уйню ийиси, бир вакъти савболлашагъанда айтылгъан сёзлер, кисенгде сакъланып кьалгъан яшдагъы суратынг эсинге тьюше. Эсге алывлар оюнгу теренинде сакълангъан «лабар» йимик, кьоркьунчгъа бютюнлей батылма кьоймай. Адам не буса да бир борчуна таянагъаны учун тьюгюл, яшавда сав кьайтма сёз берген адамларына аркъа таяй.

Машиндеги асгер кьуллаукъчулар чувлукъгъа чомулуп, бирев бир сёз айтмаса да алагъан тынышы, къараву булан: «Биз мундабыз. Барыбыз да бирчезибиз» деп оьзлени барлыгъын, сав-саламат экенлигин билдирегендей.

Бетни гьазирлеген Казим КАЗИМОВ.

НОВЫЕ. НЕЗАМЕНИМЫЕ.

ВОЙСКА БЕСПИЛОТНЫХ СИСТЕМ

СЛУЖБА ПО КОНТРАКТУ

ОБУЧЕНИЕ НЕ МЕНЕЕ 3-Х МЕСЯЦЕВ

117#4

БЕСПИЛОТНЫЕВОЙСКА.РФ

АРМИЯ РОССИИ

СЛУЖБА ПО КОНТРАКТУ

ПОВЫШЕННЫЕ ВЫПЛАТЫ

до 31 августа

3,5 млн руб. – от РД через Полк резерва

Единовременная выплата

4-4,5 млн Р*

Зарплата

от 210 тыс Р

400 т.р. – РФ, от 300 до 600 т.р. – от муниципалитета

117 фед. номер

Пункт отбора по РД

8 (989) 484-69-95

Яшав учун йигирма йыл – аз болжал...

Бизин кёк ахырсыз гёрюнеген, ел буса Каспий денгизни ва ювушанны ийисин алып гелеген тюзлюк бойларда заманны агъымы башгъа кюйде юрюй. Бу якъны, шыплыгъын оьсеген отну шыбышлаву ва гъаплайгъан итлени арекден гелеген тавушу буза.

Украина булангъы дазуда юрюлеген хас асгер гъаракатны гъакъында газетлени бетлеринде кёп эсгериле. Очерклер ва макъалалар кёбюсю игитлирибизни эсделигине багъышлана.

Бабаюрт районну Адил Янгьюрту гиччи буса да, ону халкъы оьз игитлерин унутмай. Демек, муна шолай кьоччакъланы сиягъыны арасында бирдагъы бир батыр – Рамазан Гъажиевни аты даимлешдирилди.

2005-нчи йыл Адил Янгьюртда, загъматны сюеген, абурлу агълуде, октябр айны 26-сында, къысмет оьзюне авур ёл онгаргъан улан тува. Агълусюнде, къурдашлары, сонгунда дав ёлдашлары огъар – оьз кююнде Рамазан дей эдилер. Ону шо енгил аты, арадан заман оьтуп бирде сёнмейген маяк болуп токътады.

Рамазан 2012-нчи йыл тенгилери булан бирге юрт школасында охувун башлай. Тогъуз йыл бир гюн йимик чалт гете... Яш чагъы, яйны яллаву, къышны сувугъу, биринчи сююв – булар бары да ону башындан оьте. 2021-нчи йыл кьолуна аттестат алгъан сонг, жагъил улан Мычыгъыш Республикасында Аргун шагъардагъы пачалык технология ва сервис техникумуна тюше. Ол касбусуна ес болуп планлар къура, паракат яшавда оьзюн сынама гъазир бола. Тек 2024-нчу йылда ону яшаву бюс-бютюнлей алышына. Октябр айда ону асгер къуллакълар чакъыра. Рамазан енгил ёл излемегенге гёре болма ярай, ол кёп яш уланлар умут этеген, Москва шагъарны тубюнде ерлешген Наро-Фоминскдеги тарихи гючлю, от-ялынлы Сталинград шагъарда къурулгъан 17-нчи танк корпусну вариси болгъан, гвардиялы 4-нчу Къантемир танк дивизиясына тюше. Рамазаны мунда, Ватанны алдындагъы борчумну кютуп, таза намус булан къайтып, иш башлама ярай деген ойлар къуршай.

Амма ол, оьзюню борчун башгъа ерде таба. Шо йылны декабр айында, асгер яшавну низамын сезген улан, асгер дыгъар байлай. Неге, не учун?... Бу соравгъа бир жавап бола: «Агъам Ислам хас асгер гъаракатда ал сыдыраларда, мен де ону янында болма герекмен». Кавказны адамларыны хасиятында къурдашгъа аркъата-яв кьопдурув туюл – ол арагъа салынып ойлалашылмагъан борч, намус-ягъ болуп токътай.

2025-нчи йыл Рамазанны къуллакълукъ этив сиягъында Оборона министрлигини «Хас асгер гъаракатны ортакъчысы» деген языв гёрюне. Штабны ёлбашчылары учун шо гъисап берив язывлар, амма Р. Гъажиев учун буса – мангалай тери ва тавакаллыгъы булан къазангъан савгъат болуп токътай. Ол етишген уьстюнлюкълери булан таммаланып къалмай.

2025-нчи йылны октябр айы геле... Етти адамдан къурулгъан бёлюкге къуршалып, «Жанго» деген яшыртгъын аты булангъы Рамазан Харьков якъгъа дав тапшурув кютмеге гете.

Оланы аслу мурады – Боров-

Рамазан Гъажиев.

ская Авдеевка деген юрт. Октябр айны 13-нде, россиялы асгерчилер, оланы арасында Дагъыстанны юртундан элин якълама гелген 20 йыллыкъ Рамазан да бола.

Ябушув къатты, языкъсынмайгъан ва гёз юмуп – гёз ачгъанча дегенлей аз мюгълетни ичинде бола. Онда Рамазан кёп санавдагъы топ гюллерден яралана. Шо жагъаннемни отунда ол, ата-бабаларыны игитлигине лайыкълы болгъан хасиятын гёрсете. Къаны гетип гъалдан тайгъан Рамазан авлакъда биревден де кёмек излемеген, гючюн жыйып, юрюме башлай. Къоркунсуз ерге етишмек учун огъар етти чакъырым ёл кчала, авур яралы, къанына юзген воин, кынгыр-чонгур ёллардан юрюгенни гёз алгъа гелтирмеге де кыйын. Амма Рамазанны: «Уйде мени анам къаравуллай, мен къайтмагъа герекмен» деген ой къуршай. Балики, анасыны авлетине бакъгъан сюювю огъар шо вакътиде гюч берген болма ярай...

Аявлу ювукъ адамлары учун ону къайтивун гёзлейгенлик – даимликге айланды. Айдан да артыкъ ону гъакъында бир хабар да ёкъ. Ана юрек учун, шыплыкъда телефонгъа телмилив – биринчи душман. Эшик къагъылса – сесгенип, терезе туюдеги шытырлав аваз – къайгъы гелтиривчюдей гёрюне. Ахыр умутлары сёнгенде – ажайып иш бола...

Къаравуллангъан авлетини тавушун телефондан таба эшитмек – ана учун уллу байлыкъ ва насип. Шо тавуш: «Жанго» сав, ол ажалны кьолундан чыкългъан», – дегенде, агълуюн яшаву янгьидан насипли тюзлер булан накъышлана... Янгьидан ювушан ийис, кёк де булутсуз, ачык гёрюне.

Ол янгы – 2026-нчы йылны алдында, уьюне къайтды. Терезени сувукъ чартлата, уйлерде шавла бере, ана юрегинде де уланы сав, эсен-аман уьюне къайтгъангъа рагъатлыкъ ерлеше.

Къаркъарасында топ яркычлары булан етти чакъырым юрюп, ажалны «алдатып» чыкългъан Рамазан Гъажиевге къысмет, аз замангъа насипли болсун учун, инг агъамиятлы ишни кютмеге изну берген болгъан...

Февраль айда Адил Янгьюртда, ачык, бийик гёрюнеген кёкню тубюнде, гъавада буса жагъиллени тынышыны татлиги билинеген шатлы гюнде – той оькюре. Рамазан, инанма болагъан кюйде, сав дюнья ярыгъында да инг де насипли адам эди. Жагъил исбайы бойлу, бары да къайгъылану унутурагъан яш замандагъы иржайыву булан ол гелешмишини янында туруп, янгы агълую яшав къурмагъа, юртунда аявлу адамларыны янында уллу уй тизмеге, терек орна-тып, бав этмеге, гиччиавларын оьсдюрге умутлу ва гележек яшав огъар къучакъ жыйып ачылып, мюлк болажакъ деп ойлай эди.

Амма, даву балагъы ону къысматында гъыз кьоя. Гъайсыз, къайгъысыз ва ярык тангаласы – алдатагъан гёрюнюш болгъан...

Оькюрген той шатлыкълар бите, амма Рамазан, дав ёлдашлары ону къаравуллайгъанны да унутмай. Андреевканы тубюнде тийген яралары да сав бола. Р. Гъажиев гъеч ойлашмай, янгьидан къайта, бирге окопланы ва къоркунчу гъалны бёлуп тургъан ёлдашларыны янына гете. Ону юрегинде шо баягъы – кавказ намус-ягъ яшай: агъасы миллетчилер булан ябуша, ёлдашлары окопларда буса, ол ягъада къарап турма болмай.

Юртда къысгъа болжаллы отпусакъа гелген вакътилерде Рамазан чакъда бир редакциягъа гелеген кюю бола эди. Гъар гезик ол бир тюрлю иржайыву булан: «Гъа, агъам, мени гъакъымдан да очерк къачан язажакъсан», – деп сорай эди. Ол заман чалт гетегенни гъис этегендей, юртда гъар ёлукългъанда да шо соравну къайтара бере эди. Мен де ону кюрлюгюне къарап, «Сагъа гъали де заман гелмеген, язажакъман», – дей эдим. Ёлугъувларда ол ал сыдыралардагъы солдатланы гъалы, яшаву, гележек гъакъда маъналы пикирлеше эди. Ахырынчы гезик ону булан биз бу йыл Уллу Уьстюнлюкню гюню 9 Май байрамда ёлукъдукъ. Рамазан оьзюню безенген парад формасында, алышынмайгъан иржайыву, яшавдан сююнюп, юрекде

ярык умутлары булан айлана эди. Ону булан эсделик сурат да алдырдыкъ. Ким биле эди, бирче алдыргъан шо суратыбыз ахырынчы болуп токътажакъны...

2026-нчы йылны июль айыны 13-нде, юртгъа къайгъылы хабар гелди. Рамазан Гъажиев Белгород областында дав тапшурувну кютеген вакътиде, аз заманны ичинде бирден-эки, украинли дронну гъужумуна туюшуп, авур яраланы натижасында жанын къурбан эте. Огъар буса янгъыз йигирма йыл бола эди.

Артдагъы жуманы боюнда аявлу ювукъ адамлары ону уйге геливон къаравуллап турдулар. Тек, шо алда йимик болмады. Бу гезик ол иржайыву булан иссигилин ягъан улан кюйде туюл, ону сал сюеги гелди. Ахырынчы савболлашыв... Рамазан Гъажиев ата юртну къабурларында, ата халкъыны яннавурунда, хамисгюн эртен 23-нчу июльда гёмюлдю.

Ону иржайыву, тангалагъы гюнге инамлыгъы, гъайран гючлю хасияты – бизин эсибизде даимге къалажакъ. Дыгъар байлагъан сонг, яшав ёлун оьзю ясап, авур яра тийип къайтгъан сонг, дав ёлдашлары учун от-ялынны, гюллелени тубюнде янгьидан ал сыдыраларда, тую болмай, намуслу кюйде, жаны-къаны булан Ватан борчун гъалал кютуп гетди.

Бу сатырларда пашманлыкъ ва оьктемлик бар... Рамазан Гъажиев йимик кьоччакълар бизин юртда оьсгенге юрекни оьктемлик, олар оьзлени артындан сёнмежек ярык кьуюп, яшавдан эрте гетегенге буса – пашманлыкъ ва къайгъы къуршай.

О дюньянда рагъат ят, иним Рамазан... Сёз бергенде йимик, сени гъакъында очеркни мен гъали язаман. Тек, компьютерни перделерин гёрме кьоймай, агъагъан гёзьяшларым магъа пуршавлукъ эте. Сен яшав ёлунгю оьзюнг танглап, атынгны уллу гъарп булан язылма тийишли, къылыкълы Адам гъисапда къалдынг. Бугюнлерде, ата юртум Адил Янгьюртну авлакъларындан ел ювушан ийисни ала гележек чакъы, буссатда яшайгъанланы ва сонггъу наслуну юрегинде сени эсделигинг бир заманда да таймажакъ...

Гереяхан ГЪАЖИЕВ,
бизин мухбирибиз.

Светлана КОРЕПАНОВА,
шаир, Россияны язывчуларыны
союзну члени.

Елни енгил шыбышына айланып

Айтгъанларынг кюте эдим янгылмай,
Къайтмай эдим бир де берген
сёзюмден.

Тек бу гезик бажармадым табылма,
Сен гечсенг де, гечерменми оьзюмден.

«Къайтарман!» – деп ташдырсам да
гъар даат,
Сыналгъан дав къурдашлагъа базынып...
Ажал булан аралыкълар бир абат
Болагъанны геч англадым язылып.

О дюньяны асгерине туюнгени
Мени тенгли уллу атам буланман.

Игитлиги ону элге белгили,
Мен де яннавурун тутгъан къунаман.

Анам, вёре, гёзьяш тёгюп йылама,
Мен атыма чанг кьондурмай ябушдум.
Уьстюнлюкню сесин кьоймай йылыма,
Къолларымны къылыч этип чабушдум.

Елни енгил шыбышына айланып,
Язбаш гелсе колдузлардай янарбыз.
«Сююв оьр!» – дей бола эдинг инанып
Тюз жавабын Тенгириден аларбыз...

Таржума этген Казим КЪАГЪРУМАН.

Касбу ва яшав борчун кюте

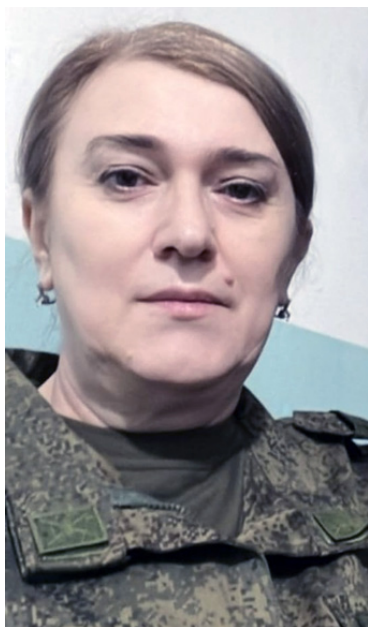
Сайида Азизова Буйнакск шағарда тувған. Ону атасы Азиз авар миллетли, анасы азербайжан. Ол Буйнакск шағарда кўмукъланы арасында оьсген ва кўмукъ тилде тап-таза сёйлей.

«Мени атам азербайжан тилни, анам буса авар тилде сёйлеп билмейгенге гёре уйде кўмукъ тилде сёйлей эди. Гиччи заманымдан берли хоншуларьбыз, кёбюсю кўурдашларым да мени кўмукълар эди. Шону учун болма ярай, кўмукъ тилде сёйлеп оьсгенбиз, тарбияланғанбыз. Миллетлени айырмайман, кёп сююп кўмукъча сёйлеймен», – деди Сайида ва биз лакъырыбызны кўмукъ тилде узатдыкъ.

Сайида орта школаны битдирген сонг, Буйнакск шағардагы медицина техникумга охумага тьшген. Медсестраны касбусуна ес болғандокъ, 1987-нчи йылда зағмат ёлун башлагъан. Иш башлагъан биринчи гюнлеринден тутуп, яш медсестраланы травматология бёлюкню заведующийи Алишахбан Жабинович Шабанов бир минут ял алмага да кьоймагъан. Оланы чыныкдыргъан, не тюрлю агъвалатларда да чалышып болагъан кюйде уйретген. Сайида шо гюнлени эсге ала туруп,

байлай. 2009-нчы йылда буса бажарывлу, сынавлу медицина кьуллукъчуну Хасавюрт шағардагы СИЗО-ну медицина бёлюкюне чыгъара. Шонда 2016-нчы йылга ерли, пенсия чагъына етишгенче чалыша. Пенсияга чыкъса да, Сайидага узакъ заман ял алмага бажарылмай. 2020-нчы йылда «ковид 19» пандемияны кьызгъынында алда оьзю кёп йиллар ишлеген Буйнакск шағарны центральный больницасында ачылған «кьызыл зонага» гелип чалыша.

Пандемия бите-битмей

Республикада, СИЗО да, пандемияны вакътисинде сынав алған, гъали Запорож областда оьзюню кьатты ругъу бар экенин тасдыкъ эте. Эки йыл эки айны узагъында ял алмагъан кюйде солдатланы яраларын багъывда, операциялар этивде сынавун гюкюн аямай кьуллукъ эте.

Муна, бугюнлерде кьысмат буюруп, ол уьюнде, тийишли отпусказын алып

яшавуна кьоркьунчлу вакътиде секундланы уллу агъамияты бар. Эгер де астаракъ айлансанг, асгерчи адамны тас этесен. Шонда кёп ойлашып турмага заман ёкъ, – деди ол.

– Пенсияга чыгъып турагъанда ала-саладан Украина бойда юрюлеген хас асгер гьаракатга баргъаныгъызга агълюгюз, яшларыгъыз нечик янашды, кьаршы болмадымы?

– Гертиси, олар инанып битмей эди. Кьызларым йылай эди, барма деп тилей эди. Тек олар мени хасиятымны билмей тьгюл. Мен бир ишни юрегиме тутуп, башлагъан бусам, ахырына чыкъмайлы кьоймайман, токътамайман. Шо саялы мени кьарарымны кьабул этмесе пайда ёкъ эди. Неге тьгюл олар бу кьарар герексиз иш тьгюл экенин, мени касбу борчум, кьысматым экенин яхшы англай.

Сайида эсгерген кюйде ону анасыны кьызардашы Гюлназ Кулиевна Касимова да Уллу Ватан Давну вакътисинде Буйнакск шағардагы госпитальда медсестра болуп кьуллукъ этген, асгерчилени яраларын бакъгъан. Оланы агълюсю гьар девюрде дегенлей Ватанына кьыйын гюнлер гелгенде халкъына кьуллукъ этген. Оланы савлугъуну гъайын этивде уллу кьошум болдургъан.

– Сайида, эки йылдан артыкъ заманны узагъында, ара бёлмей яралылары бакъмага, операциялар этивде ортакъчылыкъ этмеге тынч тьгюл экенин мен де англайман. Кьатты юреги болмаса, шолай агъвалатланы башдан гечирмеге тынч тьгюл. Гюнлеригиз нечик оьте?

– Бир гюнню айырып айтмага бажарылмай. Гьар гюн, гьар сутка-ким буса да биревню кьутгъарылгъан яшаву. Докторлар, хирурглар, медсестралар операцияны вакътисинде асгерчилени оьлюмден кьутгъара.

Фронтдан тышдагы больницаларда медицина кьуллукъчулары иш низамы, сменасы, гёз алгъа тутулгъан операциялары бола. Мунда буса гьар мьогълетде, гьар заман гьазирликде болмага гереkbиз. Гьар минутда яралылары гелтирмеге бола. Бир мьогълетге де ял алмага, осал болмага ихтиярынг ёкъ.

– Хас асгер гьаракатга Ватанын якъламакъ учун гёнгюллю кюйде яда дыгъар булан барагъанлагъа не ёрар эдигиз, не йимик насигъат этер эдигиз?

– Эгер де гертиден де мунда гелип кьуллукъ этмеге сюегенлеге мени ёравум кьатты. Давну отуну ювугъунда чалышмага гьазир бусанг ругъ якъдан, гюч якъдан чыныкмага гереk. Мунда кьоркьунчлу. Гече юхламага ятагъанда, эртен сав-саламат уянагъынгны билмейсен. Кьатты юрегинг ва ругъунг ёкъ буса, мунда сав кьалмага тынч тьгюл.

– Шолай кьыйын ерде чалышмакъ учун сизге не ругъ бере?

– Агълюм! Мени яшларым ва оланы яшлары-мени кьалкъанларым. Телефондан таба эшитилген оланы тавушлары, оланы сюювю мени ругъумну гётере, гюч бере.

Ондан кьайры да, биз бирче чалышагъан ёлдашлар бир-бирибизни якъламага, бирлешип, гьакълашып чалышмага кьаст этебиз. Олагъа гьакъ юрекден баракалламны билдирмеге сюемен.

Хас асгер гьаракатда ортакъчылыкъ этмеге мурады барлагъа Сайиданы ёравлары кьатты буса да, ол яшырмай ондагы гьалны бар кюйде хабарлай. Гертiley де, кьатты ругъу, гючю, бажарывлугъу ёкъ буса тынч болмажакъ. Сайиданы гиевю, кьызардашыны уланлары да хас асгер гьаракатда чалыша. Оланы бири полкнуну командирини заместители.

Сайида Азизова Запорож областга этген кьуллугъу учун деген медаль, кёп санавда баракалла кагъызлар булан савгъатлангъан. Ондан кьайры да медицина кьуллукъчу гьисапда кьайратлы зағмат учун «За спасение погибавших» деген пачалыкъ савгъатга гёрсетилген. Сайида Азизова ва ону йимик кьочкакъ кьатынларыбыз абургъа, гьюрметге ва макътавлугъа лайыкълы. Огъар юрекден кьатты савлукъ, насип ва паракхатлыкъ ёрамага сюемен. Сизин оьзюгюзню, жаныгъызны аямай инсанлар учун этеген кьуллугъугъузну Аллагъ зувапга язсын!

Патимат БЕКЕЕВА.

бёлюкню заведующийини школасында чыныкма, с+нав алмага болгъаны учун огъар баракалла билдире.

Буйнакск шағардагы центральный больницыны травматология бёлюкюнде ишлеген сонг, 2000-нчи йылда Мычыгъыш Республиканы Ханкала асгер посёлогундагы 22-нчи военный госпитальда операциялар этеген бёлюкде кьуллукъ этмек учун Россияны Оборона министерлиги булан дыгъар

Сайида Азизовна старший лейтенантны чининдеги сынавлу, бажарывлу медсестра 2024-нчы йылда ёл сумкасына тарыкъ герегин де алып, енгил кюйде хас асгер гьаракат юрюлеген бойгъа чыгъа. Ол гёнгюллю кюйде бизин яралы солдатлагъа кёмек этмекни оьзюню борчу гьисап эте. Ол гъали 1472 номерли асгер клиника госпитальны операция бёлюкюню медсестрасы. Ол инче, назик гьисли кьатынгыши буса да, Мычыгъыш

агълюсю, яшлары, торунлары булан заманын йибере.

Сайида булан лакъыр эте туруп: – «Хас асгер гьаракат юрюлеген ерде чалышмага тынч тьгюлдюр, тек сиз ишлеген медицина кьурумланы гьарисини бир пайдасы болгъандыр, шо сынав сизин негер уйретди?» – деген соравну беремен.

– Бары да ерде аслу бир мердешге уйрендим: гьалек болмай, тезликде гьаракат этмек. Адамны

Сурсат аманлыкъгъа бакъдырылгъан гъаракатны натижалары

Оьтген йылны ахырларында ва бу йылны башында чакъны къыйынлы шартлары республикабызны юрт хозяйство къуллукъчулары учун хыйлы четимликлер тувдурду.

Шогъар да къарамайлы гъайванчылыкъ ва оьсюмлюкчюлюк тармакъларда белгиленген аслу борчлар яшавгъа чыгъарыла.

Дагъыстан Россияны лап да къыбла боюнда ерлешген аграр республика. Айтмагъа сюегеним, юрт хозяйство къуллукъчуларыбызны умуми гъаракаты аслу гъалда пачалыкъны ва халкъны сурсат аманлыкъын болдурувгъа бакъдырылгъан. Артдагъы 5 йылны ичинде бизин республикабызда мердешли тармакъларда оьсдюрюлеген продукция акъчагъа айландырып айтсакъ 275, 3 миллиард манатлагъа артып тура.

Пачалыкъны янындан регион ва федерал бюджетлерден АПК-ны къуллукъчуларына 2,8 миллиард манатны къадарында кемеке этилинген. Инвестиция майданларда 52 агъамиятлы проектлер яшавгъа чыгъарылгъан. Шону учун пачалыкъ кемеке булан янаша мадарлы тайпаланы – къурумланы ва айрыча адамланы янындан ярым миллиард манатдан кеп инвестиция маялары пайдаландырылгъан.

Оьсюмлюкчюлюкде

Дагъыстанны юрт хозяйство агъамияты булангъы топуракъларыны 80 проценти тюзюк бойдагъы районларда ерлешген. Артдагъы йылларда бир ва кеп йыллыкъ юрт хозяйство оьсюмлюклер учун кьолланагъан топуракъланы майданлары артып тербей.

Янгыртып къурувну пакарсыз девюрюнде екълангъан юзюмлюклер, емиш тереклер бийлеген майданлар бара-бара артып гелегени тергевню тарта.

2025-нчи йылда бизин республикабызда 1500-ден де кеп гектарлагъа борла ва емиш тереклер орнатылгъан. Дагъысын айтмагъанда, 28 минг гектаргъа ювукъ юзюмлюклени толу тюшюм береген 24 минг гектар майданларындан 302, 1 минг тон салкъын къайтарылгъан. Тюшюмню аслам пайы ишлетив булан машгъул болагъан заводлагъа тапшурулгъан. Сайламлы салкъынлары уьлкебизни оьзге регионларыны базарларына ва тюкенлерине йиберилген.

Юзюмчюлюк бизин республика ва ерли бюджетлеге лайыкълы гелимлер булан кьошум этеген тармакъ. Лап да аслусу, ерли ватандашлагъа иш ерлер ачылагъаны гъакъда айрыча эсгермеге тюше. Шону гъисапгъа алып, гележекде юзюм оьсдюрювчюлер булан гъакълашып, оланы пайдаларын да якълап загъмат тегъювню ва гъакъ тевлевню асувлу къайдаларын болдурув бугюнню аслу масъаласы.

Мисгин, «Дагагроэкопроект» деген компанияны башчысы, юрт хозяйство илмуланы доктору, академик Алибек Гъажиев де савунда бизин республикабызда емиш бавланы ва юзюмлюклени

Дагъыстанда юзюмню сайламлы тюшюмю къайтарыла.

майданларын янгыдан яшавгъа къайтармакъ учун бизнес проектлер къуруп хыйлы гъаракат этди. Гъюрметли академикни тезги учениги, юрт хозяйство илмуланы доктору, Францияны юзюмчюлюк ва чагъыр этив академиясыны ортакъчысы Марат Къараев бугюнлерде Дагъыстанны юрт хозяйствону университетини профессору, оьр билимлы яш юзюмчюлени касбучуларын гъазирлев булан машгъул бола. Юзюмчюлени ва бавчуланы гъалиги наслуларына да айтылгъан алимлерибизни насигъатларына, илму ишлерине ой къуруп янашамагъа пайдалы таклифлер бере.

Дербент, Къаягент, Къарабу-дагъгент районларда юзюм оьсдюрювде бай сынав топлангъан. Юртуларым гъюсемегентлилер де ана топурагъында тезги заманлардан тутуп юзюм борла орнатывну сырларына теренден тюшюнген. Бугюн де сыйлы ва хайырлы борлагъа къуллукъ этеген яш юзюмчюлени гьрмеге боласан.

Юзюм борлалар орнатып тюшюм береген даражасына етишгенчеге къуллукъ этип оьсдюрегенлеге пачалыкъны янындан этилинген харжыны тенг яртысында да кьолайы къайтарыш булан бериле. Тек не этерсен, артдагъы заманларда пачалыкъ кемекеден магърюм къалагъанлар къаршылашагъаны да рази кълдырмай. Гектарлар алып, дыгъарлашып юзюм оьсдюрюв булан машгъул болагъанланы арасында шо саялы разисизликлер де тувулуна. Неге десегиз, уллу предприятиелер булан дазуланмай пачалыкъ кемеке гиччи ва кьошум хас агълю хозяйстволагъа, сабанчы-фермер агълюлеге харж булан туврадан-тувру этмеге тюше эди. Гележекни гьз алгъа тутуп субсидияланы пайлайгъан къурумлагъа

гектарлары аз-кеп деп айырмайлы тийишли кемеке болдурмакъ лайыкълы.

Сонг да, юрт хозяйство къуллукъчуланы талапларына гьз юм-

май къайтарылгъан тюшюмлени ишлетеген, сакълавгъа салагъан ва сатывгъа чыгъарагъан логистика центрланы къуруп пайдаландырывгъа бермесе хайыр кьолдан чыгъарыла. Онгайлы къуллукълар екъ саялы ломайчылагъа къазанч, оьсдюрегенлеге зарал болагъаны сынава ачыкъ болуп гьрюне.

Оьтген йыл Дагъыстанда 1 миллион 570 минг тон авлакъ ниъматлар-овощлар оьсдюрюлген. Чалтик чеклерден 128 минг тон акъ бюртюк басылгъан. Емиш береген бавланы 23,9 гектар майданындан 230 минг тон тюшюм къайтарылгъан.

Бизин республикабыздагъы 700 гектар майданны бийлеген теплицаларда овощлагъа къуллукъ этегенлер кемеке кълмагъа ярамай. Сугъарыв ишлерде, сайламлы урлукълар, ягъарлыкъ булан таъмин этивде олагъа да пачалыкъны янындан гьрсетилинген харжланы асувлу кюйде пайдаландырмагъа тюше.

Тюзюн айтгъанда, уьлкебизни сурсат аманлыкъына оьз кьошумун этмек муратда артдагъы йылларда Дагъыстанда да овощланы ва емишлени сакълавгъа салагъан ангарлар-амбарлар аста буса да къурула ва пайдаландырывгъа бериле. Оьтген йыл бизин республикабызда 30 минг тон сакълавгъа салагъан ерлер гъазирленди. Бу йыл шону булан дазуланмай 60 минг тон юрт хозяйство продукция – авлакъ ниъматлар, юзюм ва емишлер сыягъан предприятиеелени къурмагъа гьз алгъа тутулгъан. Шо ишде «Бав» деген КФХ (сабанчы фермер хозяйство), «Мар», «Анжелина», «Дагагро» деген акционер жамиятлар борчларына намуслу кюйде янаша дедеге ярай. Тек не этерсен, юз минг миллион, тонлар булан емиш, юзюм, авлакъ ниъматлар оьсдюрюлеген регионда шолай онгайлыкълар толу этишмейгени ичингбушдура.

Гъайванчылыкъда

Пачалыкъ маълуматланы гъисабын юртеген-жыягъан къурумларда ва тармакъ министерликлерде берилеген санавлар бир-бирине къыйышмай къалагъаны гъакъда да арт вакътилерде кеп сьз юрюле. Ялгъан кагъызлар, санавлар булан пайдаланып байырмагъа муштарлыланы пакарсыз гъаракатындан да продукцияны оьсдюрегенлер тас этивлеге тарый. Шо саялы пачалыкъ кемеке пайлавну низамына арт берилмейген, талавургъа къаршы ёллагъа тюзленмеге герек.

Белгили болгъаны йимик, артдагъы маълуматлагъа гьре 2026-нчы йылны башларына таба бизин республикабызны аграр тармагында сакъланагъан ва емге тутулгъан 914 мингден кьолай къара тувар ва шолай да 4670 минг кьой ва эчки сиривлер гъисапгъа алынгъан болгъан. Оьтген йыл – 977,1 минг тон сют, къушчулукъну натижаларын да кьошгъанда – 277 минг тон эт оьсдюрюлген. Оьсюмлюкчюлюкде йимик гъайванчылыкъда да оьсдюрюлген этни ва сютно ишлетеген цехлени, предприятиеелени къуруп пайдаландырывгъа берив гъалиги заманда аслу борчланы бириси.

Аслу борчлар

Бу йылны язбаш айларында савлай Дагъыстан йимик агропромышленный тармакъ да сув алывланы натижасында тас этивлеге тарыды. Болгъан заралны оьлчевлерин толу кюйде токъташдырмагъа къыйын. Ахырында тюшюмлер къайтарылгъан сонг толу кюйде белгили болур. Хоншу Мычыгъыш Республикагъа ва бизин регионгъа табият балагъны заралыны алдын алмакъ учун бир нече миллиард манат харж гьрсетилинген эди. Шо харждан пайдаланып бугюнлерде республикабызны яшавлукъ-экономика тармакъларында ярашдырыв ишлер давам этилине. Толу тюгюл маълуматлагъа гьре республикабызны аграр тармагына 700 миллион манатны къадарында зарал болгъан. Айлана якъдагъы бузулгъан ва заралангъан юртлар ва авлакълар ломай кемеке харлы.

Бугюнлерде АПК тармакыны оьсювюн беклешдирмек муратда сугъарыв ишлени ёрукълашдырмакъ учун 100 проектни яшавгъа чыгъарма гъаракат этиле. Юрт хозяйство продукцияны ишлетеген ва сакълавгъа салагъан предприятиеелени къуруп пайдаландырывгъа берив де тергевсюз кълмагъан дедеге ярай. Шону булан янаша сайламлы урлукъланы болдурув, гъайван-малны жынсларын камиллешдирив 2026-нчы йылгъа гьз алгъа тутулгъаны гъакъда кълбул этилинген борчларда аслу хат болуп эсгериле.

Къ. КЪАРАЕВ.

Языв ярдан атармы яда уятармы?

Заман-заман мен бизин айтывлар ва аталар сёзлерине, оланы гъар калимасыны маънасына агъамият бермеге сюемен. Неге десегиз, айланабызда юрюлеген гъар тюрлю агъвалатлагъа, яшав гъаллагъа, къысмаатлагъа байлавлу айтывларыбыз, гъакъыллы аталар сёзле-рибиз не къадар кыйышывлу гелегенни, гертиликини гёрсетегенни исбатлайгъанны англамагъа сюемен. Неге туюл, ата-бабаларыбыз шо «къанатлы сёзлени» гъавалардан алмагъанны билебиз. Шолар бары да уллуларыбызны яшавуну дынкъларыны сырларындан, гъар-бир аламатлы белгилеринден, аркъа-торкъалы къысмаатлардан, адамланы битиминден, юрюшю-турушундан, хасиятларындан гъасил чыгъарып, оъ сынавларындан, къаравларындан топлангъан ойлары, пикрулары. Гертиси, шоланы бир тайпасыны айланасында асар яратмагъа чакъы гъал тувулунагъан ишлер де бар.

Сюювню дазусу ёкъ

Гъали мен оърде айтып гелеген оюмну ачыкълашдырмакъ учун агълю аралыкълагъа байлавлу яшавубузда гъис этеген, гёреген бир-бир далиллер гелтирмеге сюемен. Айтагъаным, аста-аста булан Кавказда да, Дагъыстанда да тыш пачалыкъны ватандашлары булан уйленмеге иштагълыланы санаву артып бара. Эки йыл алъякъда, бир къурдашымны кызы Ин-тернетден таба Къыбла Кореяда яшайгъан улан булан таныш бола. Мен англагъан кюйде, гъалиги яш наслугъа йимик, о кызыгъа да Кореяны сериаллары таъсир эт-ген. Мадина да (аты яшырылгъан) сериалдан таба ят культурагъа сукъланма башлай. Гъасили, коре-ялы таржумачы улан да, Мадина да Интернетден къатнайгъанын узаталар. Къызы сёзлерине гёре, шолайлыкъда экисини де арасын-да сююв гъислени лив-лив этеген отлары янып гете. О заман огъар 16 йыл битген эди.

Арадан бираз заман гетип, ол улан Къыбла Кореядан кызыны ювукъдан гёзю булан гёрмеге Дагъыстангъа гелди. Геливю булан да ону дос-къардашына Мадинаны алмагъа сюегенни гъакъында билдирди. Бирлери: «Бусурманлагъа ят тыш пача-лыкъны адамына кызын берме ярамас», – деп къаршы чыкъса да, анасы оъгейатасыны алдын-дан тайдырмагъа сюегениннен кыйры да: «Мен оъзюмню мил-летимни вакилине эрге барып, уллу сююнчюм ёкъ, амма кы-зымны насибин кыркъмажакъ-ман», – деп той да этип, тавакаллы кюйде танымайгъан-билмейген ерге, дюньяны бир янына чыгъ-арып йиберди. Тюзю, о уланны ата-анасы, дос-къардашы Мадина атив атив къаршылап, къабул этдилер. Тек хыйлы масъалалар арагъа чыкъды. Онда 18 йыл бит-мей туруп, уйленмеге ихтияр берилмей. Сонг да, визасыз 3 ай артыкъ турма да яратмай. Шо са-ялы ол гъар 3 айдан сонг, ассиле-нип, 3 тюрлю самолётгъа минип, айланч ёллардан таба геле. Экевю де бир-бири булан кыйышса да, тыш пачалыкъны ушатса да, Ма-динагъа гъавасы, кёбюсю ашлары ярашмай. Анасы почтадан таба Дагъыстандан бир тайпа ашам-лыкъланы йибере. Чинк де ичин-бушдурагъан ери-ювукъ адам-ларын нечик де, онча да гёрме сюймейген Магъачкъаланы чёп басгъан орамларын да аявсуздан сагъына, йыламсырай. Сыр чеч-меге бир илли-инсаны ёкъ. Усте-вюне, Къыбла Корея-бизин булан дос туюл пачалыкъланы бири. Нече тюрлю тогъаслагъа уруна. Яшавну адамшавлу англап бит-

меген мелте йимик кызыяш сю-ювню къармагъына туюшуп: «Мен пеленчеге баргъанман», – деп ба-зып айланма сюе буса ярай деген ой да геле.

Дюньяны бир янына барма гъазирми?

Дагъы да, сизин кёплеригиз таныйгъан адамны гъакъында эсгермеге сюемен. Сагъналардан да таймайгъан, бир нече йыллар алда Камерундан гелген йырав Пьер Айджону барыгъыз да биле-сиздир. Эки керен дагъыстанлы кызы булан уйленген, 3 авлети де бар. Ол тыш пачалыкъланы ва-

киллери дагъыстанлылар, кавказ-лылар булан кюшулуп къурул-гъан агълюлени жамият учун да пайдасы яда заралы барны-ёкъну биревлер айтып туюл, оъзюню сынавундан гъасил чыгъарып биле.

– Мени дагъыстанлы агълю че-римни ата-анасы шексиз кюйде атив атив къабул этдилер. Ону дос-къардашы гёнюмню туюсоне, па-спортума къарамады, мен нечик кылыкълы адам экенни билмеге сюйдю. Эгер де, сен сав, гъакъыл-лы, таза инсан бусанг, сени ари тебермежек. Дагъыстанда арт-дагъы заманларда башгъа-баш-гъа миллетлер кюшулуп, ожакъ къурагъанлар артып тербейгенни гъис этесен, – дей ол. Амма Пьер оъзюне ят миллет булан уйлен-меге сюегенлер шо масъалагъа бек жаваплы кюйде янашма туюше деп таклиф эте.

– Тыш пачалыкълы ватандаш булан уйленмеге къастыгъыз бар буса, ативлюкню артындан айланма белсенмегиз. Кёплер ахырын ойлашмай гёзел яшавгъа, яшлары да мулат тайпагъа ошар деп умут этип, бир-бирине иси-нип ожакъ ача. Яшав буса – эки де якъны турагъан кую, ашы-суву, адатлары, мердешлери, яшайгъан

ерини гъавасыны гъалы (климат), хасият-кылыкълары. Шолар ба-рысы да геч ва тез дегенлей, че-тим масъала йимик, арагъа чыгъа-жагъы ачыкъ. Шо саялы ожакъ къурганча яшавну аслу янларын да ойлашма ва шогъар гъазирлик гёрме тарыкъ. Тыш пачалыкълы эренлер Дагъыстандан яда Кав-каздан къатын алма сюе буса, бир башлап кыздан болажакъ агълю черини Ватанына барып, яшаву-ну ахырына ерли шонда турмагъа гъазир экенин ачыкъ этмеге ге-рек. Эгер, мен тангала Камерун-гъа чыгып гетсем, къатыным не айтажакъны билме тарыкъман. Мен сени буланман деп айтармы яда токъта, ойлашайыкъ, бир йыл-дан къарайыкъ деп жавап берер-ми? Агълюнгню сени артынга да туюшуп, дюньяны бир кырынына чыкъмагъа гъазирлиги бар буса, шо заман гертти ожакъгъа санама яражакъ. Шо саялы бир башлап яшавуну бары да янын олъчеп, ахырын-артын мекенли кюйде ойлашып, сонг уй-эшикини тизме-ге тарыкъ. Къачан буса да мен де оъзюмню тувгъан ериме, Ватаны-ма кыйтажакъыма шекленмей-мен, – дей Пьер Айджо.

Пьер Айджо бир мисал туюл.

Кавказдан чыкъгъан белгили йырав да италиялыны сайлады

Къабарты-Балкъария Республи-кадан чыкъгъан йырав Сати Каза-нова италиялы фотограф Стефано Тиоццо булан кысматын байлады. Оланы тою Испанияда оъттерилди. Сати баянлыкъларында уягълю-сю оъзюню культурасына, динине, адат-кылыгына, агълю мердеш-лерине гъюрмет этип янашагъан-ны даим белгилей. «Гертти сююв бир-бирини тамурларына гъюрмет этивден башлана», – деп билдирди Сати. Ол ана тилин де биле, оъзю-ню миллетине хас тагъымчакъла-ны юрюте, яшларыны юрегине де кавказ адат-кылыкълагъа сююв-ню отун къабундурган. Олар бир вакътини ичинде Европа культура булан да гелишелер.

Адамланы генетикасын ахтарагъанлар не деп айта?

Озокъда, ата-бабаларыбыз «Языв ярдан къаратар, юхлагъан ерден уятар» яда буса «языв ярдан атар» деп негъакъ айтмагъан чы. Мен билеген мисалланы бирлерин мен оърде негъакъ эсгермедим. Бу яшавда биревлер байлыкъгъа, башгъалар гёзел яшавгъа дамагъ-лана. Дагъы да, сюювню торуна туюшуп, ахыр яшавун ойлашмай къоя. Сонг да, бизин кызыланы бир тайпалары тыш пачалыкълы улан-ланы модагъа йимик тангламагъа сюеми экен деп эсиме геле. Оланы тизив гёрюп: «Мени агълюм ита-лиялы, корейлы, англиялы...», – деп базынып сёйлейгенлени де гёр-генмен. Гертиси, оланы арасында гъёкюнегенлери де ёкъ туюл. Биз бу яшавда кимге не буюргъан, не язгъан буса, шону гёрмесек ама-лыбыз ёкъ. Яратгъаныбыздан из-нусуз терекдеги япыракъ да тыр-пылламай.

Эки тюрлю миллетни вакил-лери уйленгенде, оланы авлет-лерине генетика якъдан таъсир этеми? Шо гъакъда Дагъыстанны савлукъ сакълав министерлигини штатда туюл баш генетиги Ами-на Гъамзатова оъзюню пикрусун айтды.

– Бек ювукъ дос-къардашлар бир-бири булан уйленегенлик – гележекде оланы варислеринде, хасиятында, савлугъунда терс якъдан таъсир этмеклик бар. Шолай агълюлерде 25 процентте аврувлу яш тувмакълыкъгъа им-канлыкълар арта. Шо янындан алгъанда, сюйсе, Европаны яда Африканы адамы булан уйлен-генлени яшларыны хасиятында, къаркъарасында терс алышыны-лар кёбокъда аз ёлугъа. Гертиси, эки тюрлю миллетлер кюшулуп, олардан тувгъан яшларда да ата-бабаларындан гелеген бир йимик аврувлар аз буса биллинмей къал-май. Шо саялы, бир миллетни яда тюрлю-тюрлю халкъланы ватан-дашлары уйленип, яшлар тап-магъа гъазирлене буса, бир башлап экиси де медицина тергевлерден чыгып, геналарындан гелеген ав-рувланы, терс хасиятланы алдын алмагъа къарамагъа тарыкъ.

Паху ГЪАЙБУЛЛАЕВА.

Байлавлукъ - уълкени уъзюлмейген тынышы

Бугюнлерде биз радиону яратгъан Александр Поповну ва байлавлукъ болдурув къураллагъа оъзлени яшавун багъышлагъанланы гъакъында айтагъанда, янгыз оланы тюгюл, гъакъылы ва билими булан шагъарланы ва юртланы бирикдиреген адамланы да эсгеребиз. Шоланы арасында, загъматы сав девюрню гюзгюсю болуп токътагъан, Дагъыстанда байлавлукъну оъздюрювге аслам къошум этген бабаюртлу Рашитбек Адамович Вазирханов да бар.

Рашитбек Адамович Бабаюрт районну Хамама-юртунда тувгъан. Ону яшлыгъы Кавказда яшайгъан, гиччиден уллу наслугъа ерли намуш-ягъны, загъматы багъалап бажарагъан, давдан сонггъу кыйынлы йыллагъа рас гелген.

Орта школаны 10 класын тамамлагъан сонг, 50-нчи йылланы оъзге яшёрюмлери йимик, ону алдында да касбу сайлав масъала токътай. Амма, ол Ватанны якълавчусу болуп, 1956–1959-нчу йылларда СССР-ни Дав-Гъава гючлерини йыракъ авиация бёлюгюнде асгер борчун кюте. Шо яш чагъында, ону техника, четим механизмлер оъзюне тартагъанны англай ва казармадагъы охув класларда радиолокация къуралланы къулулгъун кютеген электромеханиклени школаласын тамамлай. Радарсыз йыракъ авиация – «сокъур» дегенлей, Рашитбек Вазирханов ону «гёзлери» болуп токътай.

1960-нчы йыл, гиччи Ватанына къайтгъан сонг, бизин очеркибизни игити, Хамамаюртдагъы участка больницада, къаравулланмагъан, амма бек тарыкълы, дезин-

фектор касбуда загъмат ёлун башлай. Булай ойлашгъанда, мунда радио толкъунланы ва байлавлукъну не аралыгъы бар? Тек, муна шо даража, ону къркъарасында, адамны яшавунда ва низам болдурувда жаваплылыкъны гъис этеген къатты хасиятын яратгъан.

Уъч йылдан сонг буса ону яшаву туюкъарадан башгъа янгъа бурула... 1963-нчу йыл Рашитбек Адамович Ростов шагъардагъы байлавлукъну политехника техникумуна охума тюше. Шо заманда сав уълкебиз билимге айрокъда бек тарылагъан вакъти бола. Ол да охувун, халкъны бирикдирмек муратда узата ва билими булан байлавлукъну касбучусуну дипломуна ес бола. Охуву ону энниден сонггъу яшавуна мекенли таъсир эте.

1966-нчы йыл ону загъмат игитлигини башы бола. Р. Вазирханов линейно-техника байлавлукъну ёлбашчысы, сонг буса, уллу районну телекоммуникациясыны «юреги» болуп токътагъан Бабаюрт байлавлукъну бёлюгюне йиберила.

1970-нчи йылларда юрт

арада байлавлукъ болдурмакъ демек нени англата? Ол янгыз кнопканы басып къоймакъ туюл, кёп чакъырым туюлуклерден байлавлукъну теллерин тартып, АТС-ни къурулушларын кюрчюсюнден тутуп башламакъ бола... Рашитбек Адамович шолар кыйын ишни кютген.

Ол район байлавлукъну башын тутгъан вакътиде шо тармакъда уллу инкылап башлана, демек, Бабаюртда онгарылып, гъазирленип, 500 телефон номер ишлеме башлай. Ондан къайры да районну юртларында, автоматикалы телефон станциялардан къурулуп, гъар юртда 50 телефон номер ишлей. Юрт халкъны яшаву учун ол бек тарыкълы, демек, докторну, «Скорая помощь» машинни чакъырмагъа, район центры булан байлавлукъ тутмагъа да бек

онгайлыкълар тувдура.

Бары да байлавлукъ теллер, ол ишлема башлагъанлы янгыртылып, тот басгъан эсгилерини орнун туту. Ону бажарывлу инженер пагъмусуна ва къайратлы загъматына гёре, район маъналы, белгили гъарака-ты булан алышына.

Гъар уллу, гючлю уланланы артында инамлы яшав ёлдаш токътай. 1961-нчи йыл Рашитбек Вазирханов Асият деген илиякълы, яхшы къыз булан уйлени. Кавказда айтылагъандай, олар, уюнде «йырлар йы-ланагъан ва экмек ийис гелеген» татывлу агълю къуруп яшай. Бирге уъч къыз ва эки уланны оъздюрюп, тюз ёлларда тарбиялай. Оланы гъариси атасындан низамлыкълны, оъз ишине берилгенликни, техникагъа сюов хасиятланы алгъанлар.

Заман нече де тез алгъа чаба, гете бара... Байлавлукъ теллер оптоволокнугъа, станциялар-санавлар булан гёрсетилгенлерине алышына. Тек, тийишли ял алыгъа чыкългъанда да, Р. Вазирханов ягъада турмай. Ону 1998-нчи йыл, районда давну ва загъматны ветеранларыны Союзу яратылгъанда жамият чалышыву башлана.

Ол советни ювукъ, оъз адамы болуп токътай. Къайратлы ва жамият ишлердеги загъматы, гъакъюркеден адамлагъа этеген къууллугъу учун ол оър партия даражада, Россия Феде-

рацияны хас, бек таъсирли, бир вакътини ичинде инг де къайгъылы, «Давну яшлары» деген медалы булан савгъатлангъан.

Шо медаль - ону дав йылларда гюйген яшлыгъыны эсделиги. Ондан къайры да Рашитбек Адамовични дагъы да 4 баракалла кагъызы ва гъюрметлев грамоталары да бар.

Рашитбек Адамович Вазирханов – сав бир девюрню адамы деме ярай. Ол гъавагъа ракетлер йибермеген, китаплар да язмагъан, амма гъар уйдеги телефонну ишлево ва Москва шагъардан гелеген дикторну авазы халкъгъа четимсиз етишкеликде – ону загъматыны бир пайы да бар. Ол – байлавлукъну болдуруп, яшынгъан чакъырымланы ювукълашдырагъан чыдамлы ва сигърулу касбуну адамы.

Бугюнлерде биз, Рашитбек Адамовични радиону оъттен гюннюю байрамы булан къутлай туруп, къатты савлукъ, ёрайбыз! Сизин уюгюзде даим де яхшылыкъ, сююнч, бир-биревню англав кемимесин, авлет-леригиз ва оланы да яшлары Сизин хыйлы йыллар гъалал, халкъгъа тарыкълы загъматыгъыз учун инг де сыйлы оър савгъат болсун!

Герейхан ГЪАЖИЕВ,
бизин мухбирибиз.

СУРАТДА: Рашитбек
Вазирханов.

Россияны халкъларына Уллу Ватан дав гелтирген къайгъыны суратлама кыйын. Заралы буса дагъы да кёп. Болса да дав йылланы агъусу бошуна гетмейгени яхшы. О йыллар бизин халкъны чыныкълдыргъаны булан бирче, ватандашланы арасында дослукъну, бирликни артдыргъан. Шосуз, пачалыкълны бир гючю де, гележеги де болмагъаны мекен.

Уллу Уъстюнлюкню болдургъан себеплени арасында аслусу деп айтмагъа ярайгъаны, о да давну биринчи гюнлеринден башлап, уълкеде патриотчулукъ ругъ гётерилгени. Оъзлер сюуп давгъа гетегенлер кёп болма башлай. Оланы къоччакълыгъы шону булан тамамланып къалмай. Уългюлю къоччакълыкъ оъзгелерде де ватандашлыкъ гъислер тувдура. Шоллукъда патриотчулукъ ругъ арта ва беклеше. Ата юртум Тёбен Къазанышда, шолар уългюлю тарбия дагъни гёрсетгенлени бириси, Уллу Ватан давну ортакълчысы: саламат, тек Ватангъа бек гъалал солдат Убайдулла Алдамов да болгъан.

Дав башлангъанда, 27 йыллыкъ Убайдулланы ар-

миягъа чакъырмагъан. Ол, сол гёзю гёрмейген саялы, армия къууллукъдан азат этилген болгъан. Гиччирек хатабалагъдан гёзюню бебейине шиша гесек тийип, докторлар ону сав этме болмагъан. Армия чагъы етишгенде оъзю военкоматгъа барып асгерде къууллукъ этме сюегенин англатгъан. Тек огъар «медкомиссия» къулакъласып тынгламагъан. Закон булан савлугъундан тетиги бар адам асгер къууллукъгъа алынмай. Шо саялы да, къркъарасы мол гелген,

оъзге мазаллы жагъыллени арасында къуваты булан гюч сынап болагъан Убайдулла, дав башлангъан 1941-нчи йылны узагъында ерли колхозда бригадир ишин узата.

Бир йылдан сонг ол, агълюде биргине-бир улан болса да, не этип де фронтгъа гетме токъташа. Буйнакск шагъардагъы военкоматгъа барып, военком булан кёп заман сёйлей. Бир гёзю гёрмесе де, къайсы солдатдан да яхшы экенин англата. «Сюе бусагъыз сынагъыз, разилик бермесегиз де оъзом гетежекмен!» деп бувара. Военком, рази болуп, «повестка» кагъыз булан Убайдулла юртгъа къайта. Ата-анасына болгъан ишни тёмей, чачмай айта. Олар да рази болалар. Яхшы ёл ёрай. Артындагъы гюн, юртдагъы ювукъ адамлары, дос-къардашы булан савболашып давгъа гете. 1942-нчи йылны май айында Ленинград фронтгъа етише.

Убайдулла Алдамовну дав кысматы Ленинград шагъар булан байлаву. Къамавгъа алынгъан шагъарда ол 133-нчу пулемёт батальонда асгер къул-

лугъун башлай. Бир нече керенлер къатты давлагъа кършы бола. Оъзлер де къамавгъа тюшме аз къала. Гёрсетген къаттылыгъы ва къоччакълыгъы учун Убайдулла Алдамовгъа Къызыл Юлдуз» орден бериле. Ленинград къамавдан азат этилген сонг, оланы асгер бёлюгю темир ёл эшалонланы ва асгер складланы аманлыгъын сакълый. «За оборону Ленинграда» деген медаль булан савгъатлана. Дав битгенде огъар «За победу над Германией» деген медаль да берилген. 1945-нчи йыл май айны 30-нда насип болуп эсен-аман ата юртуна къайта.

Батальонну командири Алексей Антонов, оъзю булан къууллукъ этип тургъан чакъы заманны ичинде, Убайдулланы, ол бир янын-дан да рази къалмагъан иши болмагъан. Олар кърдашлар йимик тургъанлар. Давдан сонг да кърдашлыкъ аралыкъланы беклешдирген. Командир бир нече керен Къазанышгъа, Убайдуллалагъа гелген. Бизде къонакълны нечик кършыллагъангъа мюкюр болуп гетген. Олар сав чакълы, ара-

сындагъы татывлукъ сёнмеген.

Уллу Ватан давну ортакълчыларыны гъарисини, не буса да бир, эс этилинеген яхшы кылыгъы болмай къалмай. Убайдулла Алдамовнуки, адам булан кыйышып билегени. Шо хасият адамны ишден ялкъма да къоймай. Давдан къайтгъанда ол хыйлы йыллар «Къызыл Октябрь» деген ерли колхозда, алдагъы бригадир ишин юртген. Ат ферманы заведующийи болгъан. Эки де колхоз бирлешип, Орджоникидзени атындагъы колхоз къурулгъанда онда да бригадир болуп ишленген. 1959–1963-нчу йылларда пионер лагерни завхозу болгъан, 1963 – 1970-нчи йылларда Буйнакск ПМК-да бригадир болуп ишленген. Уъягълуюсю Айшат булан бирче 4 улан, эки къыз оъздюрген. Ата юртунда, гerti ватандаш йимик оъз насибин оъзю къуруп, жамият ишлеге къошулуп, яш наслугъа уългю болуп, гъалал яшагъан.

Набиюлла
МАГЪАММАТОВ.

Гъалаллыгъы сыналгъан солдат

Алав АЛИЕВ

Пайдасындан эсе заралы артыкъдыр

Совет заманларда пачалыкъ яш наслуну тарбиялавгъа бек агъамият бере эди. Къайсыбызны тѣшюбюзге яш Ленинни сураты булангъы гиччи темир юлдуз тагъылмагъан, къайсыбызны бойнубузгъа къызыл галстук байланмагъан, къайсыбыз комсомолчуну антын бермегенбиз, къайсыбыз студент къурулуш отрядларда болмагъанбыз?

Озокъда, шо вакътилерде де гѣземеллик де, башалманлыкъ да, немкъорайлыкъ да, уьстденсувлукъ да ёкъ туюл эди. Тек пачалыкъ оьсюп гелеген наслугъа бакъгъан якъдагъы сиясатындан тайышмай, къаныгъывлу кюйде юрютме къарай эди.

Тарбиялав ишде маълумат къуралланы таъсири айрыча бек эс этиле эди. Журналистни касбусу лап абурлу касбулардан санала эди. Гъали чи журналист дегенде, адамланы башларында бюс-бютюнлей башгъа ойлар тувулуна. Оланы язагъан-бузагъанын, айтагъанын, гѣрсетегенин жамият алда йимик шекленивлерсиз къабул этмей. Тюзюн айтгъанда, шогъар себеплер де ёкъ туюл.

Бугюн мен охувчуларыбызны тергевюн оьсюне гъар гюн миллионлар булан къарайгъан телевидениеге бакъдырма сюемен Яшырып да не этейим, артдагъы вакътилерде уйдеги гѣк экранны алдында болгъан чакъы аз олтурма къаст этемен. Оьзгелени билмеймен, тек мени учун шонда юрегим алардай бир янгы зат да болмай. Берилиш башлангъандокъ ахыры нени булан битежегин алданокъ билесен.

Лап уллу федерал телеканаллар НТВ, «Россия», «Биринчи канал» гюнден-гюн нени гѣрсете? Сагъатлар булан юрюлеген, оьзлерде даим бир адамлар ортакъчылыкъ этеген гъар тюрю ток-шоуларда нени гъакъында да сѣйлене, тек жамиятны бугюн гертиден де къыйнайгъан масъалалар чы тергевсюз къала. Ондан къайры, къайсыгъыз да эс этгенсиздир, экранлардан бирден загъматчы адамны келпети ёкъ болуп къалды.

Гъар берилишде чалынагъан эки тема бар – Украина ва Американы Бирлешген Штатлары, олагъа тагъылып юрюйген кюцсюз Европа. Эки гюпге бѣлунген «экспертлер» сѣз оьчешивюнде бир-бирини уьстюне чабып хырдагындан тутмагъа гъазирлер. Чапгъан гезиклер де болмай къалмагъан. Экрандан ачув, оьчлюк ташгъын йимик агъылып геле.

Сиясатдан ялкъып, оьзге каналлагъа да къарама ярай эди. Мисал учун, ТНТ каналгъа. Булар политикадан бираз арекеде турма къарайлар. Амма эдепсизлик, къылыкъсызлыкъ нечакъы сюе бусанг да бар. Уьстевюне алды-арты гѣрюнмейген яхшы ва яман полицейскийлени гъакъындагъы сериаллар да рагъмулукъгъа уйретедеир деп эсиме гелмей.

Дагъыстан телевидениени алсакъ, онда да айтма чакъы зат да ёкъ. Заманлар оланы ишине бир де таъсир этмеген деген пикру тувулуна. 50 йыл алъякъда йимик бугюн де алышынмагъан кююнде къалып тура. Яхшы чы милли берилишлер сама бар. Янгыз шолагъа къутгъармай къарайман.

Бир каналда да сиз патриот ругъну гѣтерердей йырланы да эшитмежексиз. Оларда башгъа йырлар, башгъа макъамлар чалына. Гъасил чыгъарып айтгъанда, телевидениени яш наслуну тарбиялавда пайдасындан эсе заралы артыкъдыр деп ойлашаман.

ЕРИНДЕ УРУП ОЪЛТЮРМЕГЕ ГЕРЕК ЭДИ

Дагъыстанны Оьр судунда Лаваша районда турагъан Магъаммат Мирзалибагъандовну уголовный ишине къаралгъан. Ол 8 йыллыкъ Калимат Омарованы хорлап оьлтюрген деп айыплана.

2018-нчи йылны июль айыны 29-нда Каспийскиде къызъяш кѣп къабатлы уйлерини подъездинден чыгъып дагъы къайтмагъан. Анасы ону ювукъдагъы тюкенге аш алма йиберген болгъан. Жинаятчы Калиматны шо ерде къаравуллап тургъан. Гючден ювукъдагъы квартирине гийирип, темир батаре-

ягъа байлагъан. Дѣрт гюн оьткуп жинаятчы Омаровлар турагъан уйню лифтинге кагъыз гесекни ташлагъан. Кагъызда ол Калиматны атасындан къызын эсен-аман гѣрме сюе буса, ондан эки миллион манат акъчаны талап эте болгъан. Омаровлар шо акъчаны бермеге гъазир, тек къайда, кимге бакъдырагъанны билмей тургъан.

Къувунлу хабар Интернетден яйылгъанда къызъяшны излевге юзлер булангъы гѣнгюллю кѣмекчилер къуршала. Тек пайдасы болмагъан. Арадан 42 гюн оьткуп ону сюегин татавулну ягъасында топ ойнайгъан яшлар сувну ичинде тапгъан. Ону къаркъарасы шонча да бузулгъан чы, гъатта ювукъ адамлары да танып болмай тургъан.

Жинаятчы Калиматны тас болувуна байлавлу ахтарывлар юрюлегенин билгендокъ къызъяшны башлап хорлагъан, башына темир гесек булан уруп оьлтюрген, сонг сюегин сумканы ичине салып татавулгъа ташлагъан.

Оьр суд М.Мирзалибагъандовну даимге эркинликден магърюм этмек деген къарарны чыгъаргъан. Ону вагъши ишлеринде кѣмекчи болуп тургъан ойнашы 32 йыллыкъ Замирагъа (Омаровланы къардашы бола) туснакъда 12 йыл турмагъа тюшежек.

АГЪЛЮ «ДАВЛАНЫ» НАТИЖАЛАРЫ

Дербентдеги шагъар суд ерли къатынгишини шарт булан эки йылгъа эркинликден магърюм этмек деп къарар чыгъаргъан. Ол эрин бичакъ уруп авур кюйде яралагъан деп айыплана.

Шо агъвалат шагъарны Тахо-Години атындагъы орамда ерлешген квартирлени бирисинде 2026-нчы йылны январ айыны 26-нда болгъан. Эр-къатынны арасында тезден берли эришивлер юрюле гелген. Къатынгиши уьюне гезикли керен эсирип къайтгъанда, эри огъар бетине къапас ургъан. Ол да аш уйдеги бичакъны алып, эрини къурсагъына ургъан.

Эргишини алгъасавлу кюйде азарханагъа етишдиргенлер ва операция оьттергенлер.

02 БИЛДИРЕ

Август айны 9-нда Магъачкъалада Магъамматтагъировну атындагъы орамда ерлешген кѣп къабатлы уйлени 8-нчи къабатындагъы квартирни ачылгъан терезесинден 10 йыллыкъ улангъаш ерге тюшген. Врачлар нечакъы къаст этсе де ону оьлюмден къутгъарма болмагъан.

Август айны 8-нде «Магъачкъала-Аэропорт» ёлну 10-нчу чакъырымында бек чалт гелеген «Киа Рио» ёл ягъадагъы баругъа урунгъан. Хатабалагъны натижасында машинни гъайдавчусуну янында болгъан 30 йыллыкъ ёлдашы шо ерде оьлген.

Август айны 7-нде «Аштархан-Магъачкъала» ёлну 428-нчи чакъырымында бек чалт гелеген «Лада Ларгус» ёлдан чыкъма къарайгъан 9 йыллыкъ къызъяшны ва 27 йыллыкъ къатынгишини уруп йыкъгъан. Олар авур яраланып азарханагъа тюшген.

Оьтген жума республиканы ёлларында 34 хатабалагъ болгъан. Шоларда 2 адам оьлген ва 48 адам яралангъан. Яралангъанланы арасында 11 яш да бар. Оьтген ярым йылны ичинде гетген йылны шо вакътиси булан тенглешдиргенде, Дагъыстанда болагъан ёл хатабалагълар 30 процентге артгъан.

Август айны 7-нде Избербашда гюндюз вакъти орта чагъындагъы ерли адам Сергокъала райондан гелген 35 йыллыкъ жагъыл

адамны бичакъ уруп оьлтюрген. Оланы доскъардашыны арасында тезги эришивлери болгъан. Жинаятчы тутулгъан.

Август айны 7-нде Хумторкъали районну прокуратурасы эки ерли адамгъа къаршы уголовный ишлер ачгъан ва судгъа бакъдыргъан. Олар Шура оьзенде законсуз кюйде 30 кутумну тутгъан ва айлана якъгъа 198 минг манатны оьлчевюнде зарал гелтирген деп айыплана.

Август айны 7-нде Роспотребнадзорну тергевлеринден сонг Магъачкъаладагъы «Гулливър» деген онгача школаны иши токътатылгъан. Тергевчюлер билдиреген кюйде, школада санитар талаплар сакъланмай, толу кюйде гери урула.

Август айны 8-нде Магъачкъалада Э.Ибрагимованы атындагъы орамда ерлешген кѣп къабатлы уйлерде лифтни тросу уьзюлюп ерге тюшген. Лифтни ичинде минме ярайгъан 6 адамны орнуна 9 адам болгъан. Дѣртюсю яраланып азарханагъа етишдирилген.

Август айны 8-нде Къызлар районну Ясная Поляна деген юртундагъы кѣлде 10 ва 12 йыллыкъ яшлар батылып оьлген. Йылны башындан тутуп Дагъыстанда 12 адам батылгъан.

Бетни гъазирлеген Алав АЛИЕВ.
Интернетден алынган суратлар.

«Гёк туманлы талалардан сес этип»

Дагъыстанны халкъ шаири Магхаммат Атабаев Хасавюрт районну Яхсай юртунда тувған. Къумукъ адабиятны тарихине ол шаир, драматург, таржумачы гысанда гирген.

1958-нчи йылда Хасавюртдагъы педагогика училищени охуп битдирген сонг, Акъболатюрт, Теречное юртларда муаллим, школаны директору болуп ишлей. Москвада М.Горькийни атындагъы адабият институтда охуй. Москвадагъы охувун тамамлап къайтгъан сонг,

«Ленин ёлу» (гъалиги «Елдаш») деген газетни адабият къуллукъчусу, Дагъыстан китап басмахананы чебер адабият бёлюгюню, «Тангчолпан» журналны редактору болуп ишлей. М.Атабаевни башлапгъы ширлары «Ленин ёлу» газетни, «Дослукъ» альманахны бетлеринде чыгъа. Сонг тюрлю-тюрлю йилларда къумукъ

ва орус тиллерде ону 30-дан да артыкъ китабы басма этилип чыгъа. Язывчуну «Алтын къаз» ва «Вёрегиз, инсанлар, вёрегиз!» деген пьесалары Алимпаша Салаватовну атындагъы Къумукъ театрны сагънасына салынып ойналгъан. М.Атабаевни 200-ден де артыкъ ширусу белгили сарынлагъа ва йырлагъа айланып битген. Ол А.Пушкинни, М.Лермонтовну, С.Есенинни, С.Михалковну, Къ.Къулиевни, Т.Зумакъулованы, Р.Гамзатовну ва шоллай оьзгелерини ширларын къумукъ тилге гёчюрюп, таржума тармакъда да кеп иш этди. М.Атабаевни бажарывлу таржумачы гысанда этген бирдагъы бир уллу ишин эсгермесе ярамай. Мекенлешидирип айтсакъ, ол яратывчулукъ оьмюрюню кеп йилларын бусурманланы сыйлы китабы болгъан Къуранни къумукъ тилге гёчюрювге багъышлагъан ва сонг шону айры китап этип де чыгъаргъан. М.Атабаевни анадан халкъыбызны эрвюллю уланлары Д.Апашевге, А.Исмайловгъа, А.Къандавуровгъа багъышлангъан китапларын да охувчулар кеп сююп къабул этди. Бу гезик биз сююмлю шаирибизни ширларын бир бёлюгюню охувчуланы тергевюне беребиз.

Яраш БИЙДУЛЛАЕВ.

Мен чи къайырмас эдим,
Магъа чы къайгъырмассан.
Мишик нетежек, мишик,
Мен шулай ушыюп къалсам?

ЯШЛЫКЪНЫ ЙЫЛЛАРЫНДА

Янгыдан язбаш гелген,
Яшдагъы язбаш йимик.
Юрегим де сююне,
Насипли бир яш йимик.

Къайда сени яшлыгъын,
Мени яшлыгъым къайда?
Яз къайтгъанда, яшлыкъ да,
Къайтмагъан сонг не пайда!

Гел, гетейик яшлыкъгъа,
Ге, яшлыкъда яшайыкъ.
Яшлыкъдагъы яшлагъа
Гел, янгыдан ошайыкъ.

Гел, гетейик, гетейик,
Гетип битген йыллагъа.
Шо йылланы янгыртып,
Биз йырлагъан йырлагъа.

Йырлайыкъ яшда йимик,
Яшда йимик кюлейик
Яшлыкъны гёзеллигин
Гел, янгыдан гёрейик.

Ёлугъайыкъ яшдагъы
Ёлларда, ёмакъларда.
Бары да ёл насипге,
Элтеген шо якъларда.

Яшлыкън язларында,
Яшда йимик чабайыкъ.
Тас болгъан сююнчлени,
Гел, янгыдан табайыкъ.

Яшда йимик урушуп,
Яшлардай ярашайыкъ.
Яшлыкъ бизден гетсе де,
Биз яшлыкъда яшайыкъ.

Яшлыкъда гёзлейгендей,
Сююнчлени гёзлейик
Яшлыкъда излегендей,
Бир-биревню излейик.

Яшлыкъгъа гете турсакъ,
Къартлыкъ турар
йыракъда.
Гел, яшлыкъгъа гетейик,
Гетейик чакъда-чакъда.

Магхаммат АТАБАЕВ

Мунда дагъы да
Бир къарыш ер бар.

ОБМЮР

Обмюр деген – бир китап,
Тувгъандокъ башланагъан.
Башлапгъы япырагъы,
Къапудай ачылагъан.

Ким де биле шо китап,
Битмей къалмажакъ бир де.
Амма бирев де билмей,
Битежегин не ерде.

Обмюр деген – бир китап,
Гъар бети алай сыйлы.
Маънасыз бетлери де,
Ёлугъа онда хыйлы.

Шо китапны гъар бетин,
Ачма алгъасай юрек.
Амма аз къалгъан сайын,
Жанынга тюше гъалек.

Обмюр деген – бир китап,
Алды тынч – арты къыйын.
О китап бир бош ёмакъ,
Билмегенлеге сырын.

Биревлер шо китапны,
Рагъат артына чыгъа.
Биревлер буса ону,
Эл учун отгъа ягъа.

СЁЗ

Хынжал чыкъса,
жан чыгъар,
Жан чыкъмаса,
къан чыгъар.
Итти сёз хынжалны да,
Элтип къынына тыгъар.

Эркетип
Уйретдим атымны.
Ёнкютюп уйретдим
Къатынны.
Атым чыгъыл болуп
чыкъды.

Къатын
Бир къыл болуп чыкъды.
Мени йыгъып
Атым гетди.
Уюм йыгъып
Къатын гетди.

КЪАБУРЛАНЫ КЪАБАГЪЫНДАГЪЫ ЯЗЫВ

Дюньясын онча да
Гёрегенге тар,

ГЁЗЪЯШ

Гёзьяш
Гёзде яшамай,
Гёзьяш яшай юрекде.
Кёбюсю юрек йылай,
Гёз йылама герекде.

ДЮНЬЯ

Айлана, айлана, айлана!
Нетмеге айлана дюнья?
Бир анив гюнлеге, бир анив
Етмеге айлана дюнья.

Тувагъан, ойнайгъан,
яшайгъан,
Оьлеген ерибиз дюнья.
Бизден сонг яшама
яшлагъа,
Береген ерибиз дюнья.

Тюзлюкге этеклер чалмаса,
Тюзелмей къалажакъ
дюнья.
Гъар адам бир ялгъан
айтса да,
Ялгъандан толажакъ
дюнья.

Айлана, айлана, айлана!
Нетмеге айлана дюнья?
Насипсиз адамны насипли
Этмеге айлана дюнья.

Хыйлы сан сёгюлген дюнья,
Хыйлы къан тёгюлген
дюнья!
Сени биз сакъламай ким
сакълар,
Аталар гёмюлген дюнья.

ШОФЁР ЯШНЫ ЙЫРЫ

Ёлну башын йыр башлар,
Йырны башын ёл башлар,
Ёлдаш деген сёзню де
Ёл башлай чы, ёлдашлар!

Жандай досум, жан досум,
Жаныма ярадагъы!
Машиндемен, ёлдаман
Яхшы ёл ёрадагъы!

Йыбанчым аз ёлдагъы,
Ёлгъа ёлдаш болдагъы,
Яхшы ёл ёрасанг да,
Шодур магъа ёл гъагъы!

Мени яшавум ёлда,
Сени яшавунг уйде,
Къачан бир гюн болгъанча
Къалажакъсан шо кюйде?!

Гиши муну гёрмесин,
Гъей, бу ишге къарагъыз:
«Волга» машин бермесе
Къыз бермей дей анагъыз!

Ёлланы энишинден,
Энишинден-оьрюнден
Гетейим сени алып,
Ананг сююнгюр сенден!

СЁНМЕЙГЕН ГЮЛ

Гюнлер де гете,
Гюллер де гете
Гюль йимик сёнюп
Яшлыкъ да гете

Тек гетмей яшавунгдан
Яшдагъы сююв гетмей,
Яшлай гёрген сюювге
Бир зат да етмей.

Сюювню сеси
Дюньяны гезей,
Муна шу йырдай
Сюйгенин излей.

СУВУКЪ ГЕЧЕ

Сен гетдинг, гелмесмен деп,
Гёзге гёрюнмесмен деп,
«От тюшгюр, оьртен
тюшгюр,

Уюнге гирмесмен», деп.
От да нечик тюшежек,
От болмаса очакъда?
От ягъарым сен эдинг,
От ягъылмай ожакъда.

Адатдан сёйлей эдинг,
Адатны да этмединг.
Гелмесге гетегенде,
Отну ягъып гетмединг.

Эсделикге бир зат да,
Къалмагъан десем, ялгъан,
Сенден магъа талчыкъ да,
Шу бир мишик де къалгъан.

Сен гетгенли гъар гече,
Геле магъа бир Гече,
Нени гёрген де къолай,
Шо Гечени гёргенче.

Байлап сакъласам тююл,
Турма скоймей мишик де.
Шо Гече гирип гелсе,
Къачып чыгъа эшикден.

От тюшгюр уюнге деп,
Сен этген ишге къара:
Бузлап бара уюм де,
Юрегим бузлап бара.

От якъсам, отум янмай,
Аш этсем, бишмей ашым.
Бузгъа тийгендей бола,
Ястыкъгъа тийсе башым.

Орун-тёшегим, гъейлер,
Этгендей буздан бичип.
Тамакъ аврув тапгъанман,
Бузлагъан сувну ичип.

Мен чи къайырмас эдим,
Мен гёрмеген сувукъ ёкъ.
Юртгъа яйылып бара,
Бизин уйден сувукълукъ.

Терезелер бузлагъан,
Бузлагъан сувлар, кёллер.
Булай сувукъ болмас дей,
Бу сувукъну гёргенлер.

Нечик болдунг дюньягъа,
Шонча сувукъну салып.
Ушыю битип бараман,
Ичимден сувукъ алып.

Бизге етишермикен,
Яшавну дагъы язы?
Мишик де ушыюп бара,
Языкъсынмасанг языкъ.

НЕГЕ ГЕЛДИНГ?

Гёк туманлы талалардан сес этип,
Жавап берген йимик мени сесиме;
Яшдан къалгъан яраларым терсейтип,
Бу ахшам да неге гелдинг эсиме?!

Энни сени мен тюгюлмен герегинг,
Яшавумдан яшлай чыгъып гетгенсен.
Недир сагъа энни мени юрегим?!
Сен чи огъар этегенни этгенсен.

Талайлыгъым татли тюшдей бёлюнюп,
Яшлыкъ гетип, акъ гиргенде башыма;
Яшлыгъымны скулдюрюдей гёрюнюп,
Неге гелдинг бу ахшам да къаршыма?!

Бош болса да гече – гюнлеп гюйгеним,
Гюнден гюнге гючленсе де гюювюм;
Бир ананы сютю йимик, суюгеним,
Гъалал болсун сагъа мени суювюм.

Яшыл башы саргъайгъан сонг гюз гетип,
Емиш излеп ким гележек терекге?
Гёрюнмейген сююнчлени гёзлетип,
Бу ахшам да неге тюшдюнг юрекге?!

Адабият бёлюк.

КЪУМУКЪ ТИЛИНГНИ ТАС ЭТМЕ!

«Эснегенде эсге геле заманлар» деген Зайнутдин Аскендеров йырлайган къумукъ йыр бир де эсимден таймай. Узакъ оьмюрюмню боюнда нече тюрлю къыйынлыкълагъа, нече тюрлю тамаша ишлеге ёлукъма тюздю. Эсимде даимликге къалган бир нече агъвалатланы язмагъа токъташдым.

1970-нчи йыл. Кировну атындагъы совхоз. Мени аслу касбум - урлукъ оьсдюреген тармакъгъа агъамият берип юрюмек. О заманда белгили гъабижай оьсдюрювчю Солтанбек Халимбековну звеносу оьсдюреген гъабижайны тюзюмюн къайтарагъан заман. Мен де шонда тергев этип юрюймен. Тюз вакъти, ишни токътатып, аш хабып турабыз. Биз олтурган терекни салкъынына артлы-аллы эки машин гелип токътады. Алдагъы машинден пар-

Сонггъа таба къумукъча китап язып да чыгъарды. Экинчи эсимден таймайган агъвалат. Къыйынлы 1990-нчы йыллар. Совет Союз тозулду. Россия къызыллагъа да, акъ тюзлеге де боялды. Шо къыйынлы йылларда мен юртубузну администрациясыны башы эдим. Топуракъ масъала чечилмеген кюйде къалып тура. Башалманлыкъ оьмюр сюре. Адил Янгыюртну ал бетиндеги тогъузунчу участкабызгъа гъайванларыбызны отлавгъа гъайдап бол-

Оланы башын тутуп район Советни ёлбашчысы Вайдулла Шайыбов да бар. Биз Совминни би-насына гиргенде, Абду-разакъ Мирзабековну кабинетине онгардылар. Абдуразакъ Марданович олтурган еринден атылып туруп, тап-таза къумукъча саламларыбызны да алып, бизге олтурма ерлер гёрсетди. Башгъа ят адамланы гирме де къоймады. Гъарибизни кантларыбызгъа тынглагъан сонг: «Мен сизин къыйынларыгъызы билдим, сиз айтагъан масъала чечилежек», - деп ташдырды. Гертиден де, ол оьзюню сёзюнде табылды. Гетегенде, арабыздагъы тамазаланы барысын да къучакълап, ёлгъа салды.

Мен бу эки де мисал булан нени англатаман. Бизин миллетибизни арасында совет девюрде де миллети учун бир пайда да этмегенлер бар эди. Оьзюню ягъындагъы башгъа миллетлени вакиллери къумугъубузну эжелден еслик топуракъларын пайлайгъанда да бир чара да гёрмеген, миллетни гъакъында нечик сёйлеп бола?

Бирдагъы мисал. Бабаюрт район администрацияны залында кёп халкъ да жыйылып, тав къотанлагъа берилген топуракъланы айланасында хабар юрюле. Чыгып сёйлейгенлер кёп. Барысы да шо ерлени къайтарып алмагъа герекни ташдырдылар. Тек нечик алажакъны бирев де айтмай. Райондагъы бир гиччи юртну вакили ялынлы сёйлей. Барыбыз да алив гёрюп харс урабыз. Тёрде олтурган абурлу тамаза, давдан сонггъу йылларда уллу колхозну ёлбашчысы болуп ишлеген. Оьзю олтурган столну артындан таба: «Я пеленче, бу яшлагъа не деп айтасан. О заманда буланы хыйлылары гиччи яшлар болгъандыр. Сен де, мен де, бизге ошагъанлар да тюзюмлю эдик бир ящик гъаракъыгъа да, бир къойгъа да сатгъаныкъ о ерлени. Бу яшланы не гюнагъы бар?» - деди. «Муна булар булай айтып къоялар», - деп, барып еринде олтурду. Залда уллу къавгъа гётерилди. Зал кюлкюден толду. О шат кюлкю тюзюл эди. О бизин бугюнгю къыйын гъалыбызгъа шо девюрде этилген яс эди.

Къасумхан-гъажи
ГЪАЖИЕВ.
Адил Янгыюрт.

тияны Бабаюрт райкомуну биринчи секретары Сайпит Алыпкъачев тюздю, бизге салам да берип, сорахды. Амма экинчи машинден тюзген уллу гъаким: «Ашайбыз, - деп, ишни токътатамы? Кимдир звеночу?» - деп къырсайды. Соравларын да орусча айта. Оьзю алив гийинген. Гёзюнде къара гёзелдириктери. Солтанбек: «Менмен звенону башчысы. Булай исси гюн тракторну ичинде туруп болмай. Ашап, ял алып ишлежекбиз», - деди. Сайпит Алыпкъачев Солтанбек айтгъан сёзлени огъар орусчагъа таржума эте. Ол уллу гъакимге не айтагъанны билмедим, о дагъы сорап бермедим.

Солтанбек Сайпит Алыпкъачевге къычырып: «Бу къумукъ тюзюмлю. Ана тилин унутгъанмы?» - деди. О буса, къолун да силлеп, оьзюню машинине минип, оьзлер гелген ёлуна тюзюп гетдилер. Олар гетгенден сонг, Солтанбек: «Муна, бу да къумукъ атын сатып юрюйгенлени бири-си», - деди.

Шо гъаким, заманлар гетип, ишинден тайып, орамда къалгъанда, миллети бары эсине тюзген.

майбыз. Гёчювюл хозайстволагъа барагъан ёл, шо бизин топуракъларыбызны янनावурундан оьте. Онда буса Хасавюрт районну Тукита юртундан къаравуллар гелип сувдан оьтеген кёпюрге ес болуп токътагъан. Гъайванланы чы нечик де, адамланы да чыкъма къоймай. Бизин арзаларыбызгъа бир гъаким де къарамай. Сабурлугъу битген халкъ гётерилип, гъайваны, адамы булан къувалап, юртну эжелден берли къоллап турагъан топурагъына ес болду. Бу къувунгъа районну гъакимлери, юрт хозайство министрни орнунбасары гелдилер.

Айтагъаным, министрликден гелген гъаким, оьзю де бабаюртлу, къазаплангъанланы уьстюне гелмей, елевчюлени уьстюне бара, олагъа маслагъат эте. Халкъгъа кёп заман къарамагъа тюздю. Бизин уьстюбюзге гелгенде де магъа да, совхозну директоруна да: «Халкъны не затгъа гётергенсиз?» - деп уруша. Бир масъаланы да чечмедим. Артда юртну жамияты министрлени Советине вакиллер йибермеге токъташды.

• Алимни къолъязывларындан

КЪУМУКЪ ТИЛНИ КЪУЖУРЛУ ГРАММАТИКАСЫ

Ибрагъим КЕРИМОВ,
Дагъыстанны халкъ
языгъучусу, филология
илмуланы доктору.

(Башы 29-нчи номерде)

Тюзде минг гъарп къоллангъан текст берилген. Гъар гъарпны нече ёлугъагъанын билмеге сюе бусагъызы, санап къарагъызы. «Багъав да, Асият да догъаны башында эретуруп, къап-къарангы кёкню япърыкъ болуп къызарып къалгъан шо бир гесегине багып тигилгенлер. Гёна къызыл шавла. Шавла. Тек о я гюнню, я айны шавласы тюзюл. О тарихлерде болгъан инг де хорлу гюнлерден бириси-инсанланы ожагъына тюзген отялынны шавласы. Нечесе юз йылланы узагъында минглер булангъы адамлар тер тёгюп ишлеген би-налар, гёна, бир гечеден гююп кюлге айланажакъ... Нечесе яшны, нечесе къатынны, къызыны ялынгъа къызаргъан энглерин ачып гёзьяшлар тырнажакъ...

Багъав айтма сёз тапмай, бир Асадуллагъа, бир Асиятгъа къарсалап къарай. Асият буса бир-бирде яллайгъан юртгъа, бир-бирде Асадулланы токътагъан кююне къарап, толгъан гёзьяшларын бирден тёгюп йиберди.

Асадулланы о юртда биргине-бир азиз къарт анасындан ва аявлу гелешмишинден къайры биревю де ёкъ. Къыркътамурдан сют берип оьсдюрген ана, яшлыкъны инг де татывлу гюнлерин оьтгерген сююв, шо сюювню шавласы-гелешмиш!.. Нече де багъалы, нече де таза, нече де асил сёзлер де дюр. Ата юрт!

Оьзюнг тувгъан юртунгда биревюнг болмаса да, ону юрегинг нечик излей, чакъда бир сама да огъар етишмеге, ону гёрмеге сюесен. Гиччи заманда минген терек бутакъланы сыйпап къарамагъа, о заман яшлар жыйылып аяз гечелерде олтуруп, эришип хабар айтгъан хасилерде олтурмагъа сюесен.»

(М. Ягъияев.
Чакъырылмагъан
къонакълар)

АРАПЧА ГЪАМЗА!
КЪУМУКЪЧА НЕДИР?

Биз къатты белги Ъ бир аваз да англатмай деп айта туруп уйренип къалгъанбыз. Бизин тилде, гертiley де, о англатагъан аваз ёкъ да ёкъ. Амма бир табун арап сёзлерде Ъ тамакъны теренинде амалгъа гелеген, къысылып айтылып, Ы йимик эшитилеген авазны англата: Муъмин, Муъминат, маъна, баъли, ваъда, таъсир, таъмин, маъдан. Арапча шо сёзлерде Ъ белгини орнуна гъамза деген гъарп къоллана.

Сёйлев тилде бир-биревлер, айрокъда буйнакск диалектни вакиллери, л, м, н авазланы алдында гелген т авазны орнуна тамакъны теренинде амалгъа гелеген шо авазны къоллайгъан кюйлер бола: отлукъ, татли, атлы, ятлар, тотлу, затлар, отну, путну, къатны, ятмы, батмакъ, этмек йимик сёзлени орнуна оьлукъ, таъли, аълы, яълар, тоълу, заълар, оъну, пуъну, къаъны, яъмы, баъмакъ, эъмек деп айталар.

Арапча гъамза деген шо гъарп къумукъча гъарп деп саналмай, атсыз, къаттылыкъ белги кюйде къалма да къалгъан.

ЭРИШЕГЕН
АВАЗЛАР

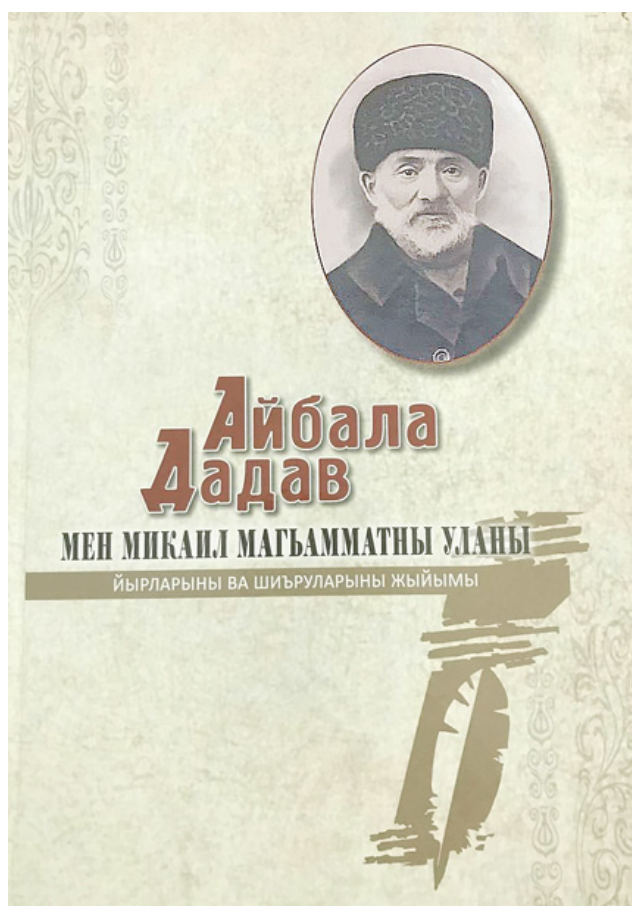
Тилни бир нормагъа салмакъ бек къыйын, узакъ йылланы, гъатта асруланы талап этеген иш. Языву ёкъ тиллерде шо иш гъатта бир заманда да бажарылмай деп айтмагъа ярай.

Гъали бизин языву-буз, чалт оьсюп гелеген адабиятыбыз болса да, тилибизде буссагъатда да не айтылышы, не язылышы бир нормагъа тюзюп битмеген сёзлер бар. Шолай сёзлерде ошашлы авазлар гъалиге бири-бири булан «эришип» тура, ёл къоймагъа сюегени де ёкъ: **хурт**-къурт, **къомуз**-хомуз, **къапу**-капуста, **йилевке**-гилевке, **йимик**-гимик, **къурух**-къурукъ, **харш**-харч, **хомут**-къамут, **хашымакъ**-къашымакъ, **женгертки**-ченгертки, **балчыкъ**-палчыкъ, **перчин**-берчин, **калош**-галаш, **жабар**-чабар, **гюнесув**-гёнесув, **гёбелек**-гюмелек, **ёгъесе**-ёгъесе, **жижек**-жюжек, **кёрага**-кюреге, **гючюк**-кючюк, **санта**-сонта, **санталыкъ**-сонталыкъ, **табанча**-таманча, **чопур**-чупур, **чончаймакъ**-чонкаймакъ, **бузав**-бизав, **эммек**-эмгек ва ш. б.

(Давамы бар)

КЪЫЙЫКЪСЫТЫЛГЪАН КЪЫСМАТ

(Дагъыстанны биринчи халкъ шаири Дадав Магъамматовну яшавуна байлавлу ойлар)

Белгили язывчу ва тарихчи Баммат Атаев оъзюню «Край равнинный – Кумыкия» деген китабында Хумторкъали юртну айланасындагы ерлени атларына айрыча агъамият ва баянлыкъ бере туруп, Каспий денгиз ягъадагы тюзлюк бойларда биринчи эрадан алгъакъда да гуннлар, торкъалар ва хазар къавумлар яшавлукъ этгенин ташдырып айта.

Ахтарывчулар-тарихчилер С. Гъажиева ва К.Микайылов эсгерен кюйде, орус язмаларда XI-XII асруларда Торкъали юртну аты эсгериле. Генерал Д.Ф.Еропкини, полковник Яков Марковични язывларында (1727-нчи йыллар) юртну токътагъан ери ва уйлери суратлана.

Хумторкъали пача Россияны конвоюну 100 адамлыкъ бусурман асгериини командири Аселдерни, ону уланы, совет гъукуматны башлапгъы вакътисинде Дагъыстанны гъукуматыны биринчи председатели болгъан Жалалутдин Къоркъмасовну ата юрту да дюр.

1919-нчу йылны февраль айында бу юрта ялынлы инкылапчы Уллубий Буйнакскийни гъаракаты ва ёлбашчылыгы булан Дагъыстанны шартларында биринчилей Россияны большевиклерини коммунист партиясыны съезди оьтгериле.

К.Васильева оъзюню «Хумторкъали юзюмчюлюк ва чагъыр этив» деген макъаласында юзюм оьсдюрюв бу юрта 1840-нчы йылдан берли юрюле деп эсгере.

1970-нчи йыл болгъан гючлю ер тербенивден сонг, юрт миналы еринден гечюрюлюк, Москва – Бакю таш ёлну боюнда янгы ерде къурула ва огъар Жалалутдин Къоркъмасовну аты къоюла. Гъали буса биз Айбала Дадаву гъакъында да айттайыкъ.

Айбала Дадаву поэзия асарлары ва ону яшаву булан байлавлу документлени гъакъында айта барсакъ: 1930-нчу йыл «Уллу совет энциклопедияны» 20-нчы тому печатдан чыгъарыла (баш редактору О.Ю.Шмидт). Эсгерилген аслам асарда Дадав Магъамматовну гъакъында шулай маълумат бериле: «Дадау Магомедов, псевдоним Микаэль Микаэлов, кумыкский народный поэт. Кустарь по металлу и дереву. Активный участник крестьянского движения 1905 года, революционный партизан в эпоху гражданской войны; с 1920 г. – селькор (первый в Дагестане). Песни Д., полные энергии и призыва к борьбе, пользовались большой популярностью, особенно среди молодёжи, будучи близки по содержанию и языку горской бедноты».

Дагъыстанда Совет гъукумат толу кюйде уьстюн гелген 1921-нчи йылда Дадав мактап-

дан тышда билим алывну область инструктору болуп ишлей. Сонггъу йылларда Хумторкъалидеги изба-читальнагъа ёлбашчылыкъ эте.

1925-нчи йылда Хумторкъалиге Азербайжанда Совет гъукумат учун юрюлеген гъаракатыны башчысы, ревкомну председатели, язывчу, политика чалышывчу Нариман Кербалай Наджаф огълу Нариманов геле.

Нариман Нариманов Къоркъмасовну уллу дос ювугъу. Къоркъмасовну ата юрту Торкъалини яшы булан къарты сыйлы къонакъ Наримановну байрам-той булан къаршылай. Къаршылайгъанлары арасында Дадав да бар. Ол къонакъгъа багъышлап язгъан шиъруну охуй.

Шо йылны октябрь айыны 21-нде Дагъыстан Совет Социалист Республиканы халкъ комиссарларыны Советини 4423 номерли къарары булан Дадав Магъамматовгъа «Дагъыстанны халкъ шаири» деген ат бериле.

19-нчу асруну ахырынчы, 20-нчы асруну баш йыллары Россияда ва шону булан бирге дегенлей, Дагъыстанда да, жамият яшав капиталист низамгъа айланмагъа башлай. 1905-нчи йылда Дадав Магъамматов инкылап чалышывгъа къошула.

Ерни-мюлкню орталыкъгъа салайыкъ,
Къолубузгъа ихтиярны алайыкъ.
Башыбыздан зулмуну тас этейик,
Юрекдеги негетлеге етейик,

– деп чакъырыв эте. Инкылапчы йыр булан бай тайпаны иришхат эте, мысгъылгъа туту. Шо девюрде Айбала Дадав оъзюню поэзия яратыв пагъмусун бюс-бютюнлей къарахалкъны якълавгъа багъышлай.

1906-нчы йылны май айында Таргъуда айлана юртланы сабанчыларыны вакиллерини конференциясы оьтгериле. Шо жыйында Ж. Къоркъмасов, революционерлер П. Ковалёв, Ж. Атаев чыгып сёйлей. Шаир Айбала Дадав бу агъвалатгъа байлавлу бек терен маъналы шиърусун охуй:

Къурдашлар!

Биз бирев бусакъ – пир болабыз,

Биз экев бусакъ – тёр болабыз,

Биз уьчев бусакъ – оър болабыз.

Къурдашлар!

Биз къатмасаъ – хав болабыз,

Къаттылашсаъ – тав болабыз.

Гъар бир яндан гетерилсек,

Толпанлы денгизлердей сав болабыз,

Къатты оилашсаъ – гъакъ болабыз,

Гъакъдан озсаъ – халкъ болабыз.

Оъзю яшагъан девюрге сеслене туруп, Дадав Магъамматов гъашыкъ сарынлар, сююв романслар, тарихи темагъа, Йырчы Къазакъ да айтгъанлай «Девюр, девюр питне девюр заманда», гетген девюрдеги сынавну къоллай, гъалиги девюрню барышын суратлай.

...Сюемен, вая гъейлер, сюемен,
Сюймекликден янаман да – гюемен,
Мендейлеге негъакъ къабур къазылмас,
Аналардан тувмай къалсын уланлар,
Къыйынлы гюн айтгъанында табулмас...
(«Умсалимат гюл ачмагъан бюр эди»)

Аста-аста Дадаву атасындан къалгъан топуракъ-баву да тая ва гюн сайын ону темирчилик саният касбусу берген гелимге де къытлыкъ тюшме башлай...

Бу лакъыр Дадав Магъамматовну поэзия китабына байлавлу ону тизгенлени бири Арсланали Ибракъов булангъы ёлугъувумну вакътисинде болду.

- Анасы Айбала пача девюрню белгили чалышывчусу къапчыгъайлы Аселдер бийге экинчи къатын болуп бара,- деп сёзюн узата Арсланали.

- Демек, шаирни гёзден тюшмеклигини себеплери башланды.

- Дурус.

- Сиз жыйгъан-терген китапда шо себеплени аслуларын оъзю Дадав да эсгере:

...Ат, оьгюз, арба – барын битдирдим,
Айрылдым, абзарымдан, уьюмден,
Бузулдым яшавумдан, кююмден,
Тувгъан мени ата юртум ташладым.
Халкъдан мени къыйыным кеп арада,
Дос-ювугъум ташлагъанлар бары да.
Къыйыным кеп, къырда къалдым яшавсуз,
Тарыкъсызлар мал жыйдылар ошавсуз.
(«Мен Дадавман Магъамматны уланы»)

- Тек, Далгъат, шо Дадав оъзюню шиърусунда эсгерен себеплер де, далиллер де гъакъыкъатгъа тюзевлю къыйышмай.

- О гъакъда оъзю Дадав да «Россияда гъурият деп гюн тувду» деп эсгере чи.

...Тергевсюз къалп ишлер башланды,
Пакъырланы янын тутгъанлар ташланды.
Гъукуматны бирлер елеп олтурду...
Торкъалиде бир съездде
Бары бузукъ ишин ачып сёз болду.
Жыйын башы Нажмутдин Самурский
Бу сёзлеге бакъмады, хантав болду.
Бу иш янгыз бизде тюгюл, къарагъыз,
Бу ишлерден бары да гъукумат толду...

Къарагъанда шо вакътилерде – отузунчу йылларда юрюлген къалп ишлер, яла ябывлар, такъсырлавлар, жазалавлар башлангъан. Гъакъ гъакъыллы Жалалутдин Къоркъмасовгъа къаршы партияны област комитетини биринчи секретары Нажмутдин Самурский юрттен яла ябывлар шоланы бириси эди. Шоланы натижасында Къоркъмасов 1937-нчи йыл

июн айны 22-нде айыпсыз такъсыргъа тартылып оьлюп гете. Сонгъа таба оьзю Самурскийни де туснакъ этелер.

«Къуругъа къошулуп чий де яна, шо тьупден таба юрюлеген тартышывланы вакътилеринде Дадав Магъамматовну яратывчулугъу да «отгъа» тьюшдю. Тек, чиркимеди, гьуймеди. Ону оьз девюрюн теренден суратлагъан йырлары халкъыны эсинден таймады, наслудан-наслугъа айтыла гелди. Ахырда, 1979-нчу йылда, къумукъланы йыр хазнасыны антологиясы печат этилип чыкъды. Онда Айбала Дадаву къысгъаракъ яшавнамеси ва 21 шиърусу берилген (172-177 бетлер).

Лакъырыбызны ахырында ювугъум Арслана-ли Дадаву гёзден тьюшкелигини себеплерине къошум эте туруп булай деди:

- Айбала Дадав, Торкъали юртлуларым айта туруп эшитгенмен, бек тувра адам болгъан. Шиъруларында да гёрюнюп тура, ол оьзюню игитлерини атларын, яманын да, яхшысын да яшырмай, тувра айта. Яманы арагъа чыгъып халкъгъа малим болса, озокъда, шаирге гёзюгежеклер кёп. Шо себепден ону сьумейгенлер де, ондан ачув, оьч алма сюегенлер де аз болмагъан.

Сёз арада ол, кьостюне туруп, булай деп де къошду: «Мен Жалалутдин Къоркъмасовну торайы, ону уланыны уланы, алим Анатолий Къоркъмасов булан, биз экибиз де бир юртлулар экенге болма да ярай, тезден берли къурдашыкъ аралыкъ юрютебиз. Бир-биревге зенг ура, гъакълаша болабыз.

Салав Алиев, мен ва Дадаву тухум тайпасы болагъан Бочу Бочуев шаирни китабын печатдан чыгъаргъан 2016-нчы йылда магъа зенг уруп Анатолий айтгъан сёзлер эсимден таймай:

- Уллу атам Жалалутдин Дагъыстандан Москвагъа гёчюп, ишге тьюшгенче де, сонггъу йылларда да обкомну биринчи секретары Нажмутдин Самурский ону чытлап, сёгюп оьрдеги гъакимлеге яза тургъан. Гъатта Сталин булан да ёлукъгъан. Оланы арасында сагъат ярымлыкъ сёз де болгъан...

Яшав шолай зат экен, - деп Арслана-ли терен тартып кьостюне, ойгъа бата.

- «Тил булан сьюрюнген турмас, аягъы сьюрюнген турар», - деген айтыв бар. Шону йимик, 20-нчы асруну 30-нчу йылларында Къоркъмасов, Дадав ва олар йимик юзлер, минглер булан эреволю адамлар айыпланды. Оланы кёбюсюн бугътан сёз йыкъды, олар заманны къурбанлары болду. Бугътанны агъулу зарпы Дадаву савлай оьмюрлюк къысматына да къайгъы гелтиргени белгили болгъан.

Сёзюмню тамамлай туруп къурдашым, мисгин Салав Алиевни сьюрюнчю де эсгермей болмайман, - деп Арслана-ли иржайды ва кавлу кюйде булай деди: «Мен кёп-кёп китапланы гёргенмен, Айбала Дадаву гъакъында ону 160 йыллыгъына байлавлу чыкъгъан китапны йимик айбатлысын гёрмегенмен», - деп къувана эди ол.

Бизге буса Айбала Дадаву яратывчулугъун ахтарып, эсгерип, яхшылыкъ гюнлерин гётере алып оьтгерме къаст этмек къала.

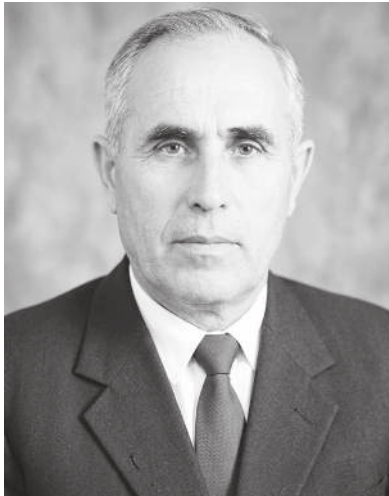
Далгъат АЛКЪЫЛЫЧЕВ,

журналист, Дагъыстан Республиканы маданиятыны ат къазангъан къуллукъчусу.

Яшавун къумукъ адабиятгъа ва тил илмугъа багъышлагъан

Милли агъамияты булангъы биринчи охутув китапланы – азбуканы тизип, онгарып, басмадан чыгъарып халкъгъа табушдурмакъны артыкъ уллу маънасы бар. Шо агъвалат халкъны тарихин, маданиятын, билим-англав даражасын оьсдюрюню шагъаты болуп токътай. Къумукъланы биринчилей яшавгъа чыгъарылгъан шо абаты 19-20-нчы юз йылланы янгылыкъ яратывчу алимлерини, муаллимлерини къасты ва гъаракаты булан амалгъа гелген деп айтмагъа ярай.

Магъаммат Хангишиев.

Уллу алим ва ярыкъландырывчу халкъ учун басма этилип чыгъарылагъан китапланы башында токътагъан тёбенкъазанышлы Абусупьян Акаевни «Иршад ас-сбиян» деген китабы къумукъланы биринчи буквары ва умуми охув къайдаланы тьюшюндюреген кёмекчиси гъисаплана.

Ондан сонг 1913-нчу йылда Магъаммат-Къади Дибиров Темир-Хан-Шурада «Къумукъ алифба» ва дагъы да кёп башгъа атлары булан охутув китапларын басмадан чыгъара.

Бугюн биз оьзлени гъакъында хабарлама сюеген, аты да, иши де макътавгъа айтылгъан къумукъ совет язывчу, шаир, ярыкъландырывчу ва муаллим Магъаммат Гъажиевич Хангишиев 1906-нчы йылда Тёбен Къазанышда тувгъан. Ол милли къумукъ адабиятгъа ва билим берив тармакъгъа мекенли ва лайыкълы къошум этгенлерден. Магъаммат Хангишиевни инг уллу ва гёрмекли асарларындан бириси «Къанбулакъ» деген поэмасыдыр. Ондан къайры да ол «Чубурув бойларда», «Рашит булан Разият» деген къумукъ охувчулагъа яхшы таныш ва кёп сююп охулагъан повестлени де язып чыгъаргъан. Ону яшлар учун орус тилден къумукъчагъа таржума этип чыгъаргъан А.П. Чеховну «Ванька» деген хабары йимик дагъы да башгъа дав йылланы суратлайгъан хабарлары да бар.

Бу йыл тувгъанлы 120 йыл белгиленеген Магъаммат Гъажиевич Хангишиев къумукъ тилде яшлар учун басмадан чыкъгъан бирин-

чи букварны ва языв къайдаланы да автору. Ону да уьстевюне ол халкъ авуз яратывчулугъуну кёп санавдагъы асарларын жыйып, язып сакълагъан. Магъаммат Хангишиевни легендагъа гёре язылгъан «Къанбулакъ» деген гиччирек поэмасы терен тарихге асалангъан, халкъ авуз яратывчулугъуну мердешлерине ва ерли халкъланы адат-къы-

Жангиши Хангишиев.

лыкъларына кюрчюленген философия-эпикалы асар. Магъаммат Хангишиевни повестлери ва поэмасы Магъачкъаладагъы «Дагучпедгиз» китап издательствода 1993-нчу йыл басма этилип чыкъгъан ва гъали буссагъатда да милли къумукъ поэзияны уьлгюлю асарларындан бириси санала. Оланы охугъанлар ана тилибизни байлыгъын, чеберлигин, татлилигин бирдагъы керен де гъис этежек. Магъаммат Хангишиев школагъа юрюйген яшлар учун гъазирлеп онгаргъан ва чыгъаргъан биринчи букварны ва ону охув уьйренив къайдаларыны автору да дюр.

Магъаммат Гъажиевич Хангишиевни макътавлу ёлун ону уллу алим даражалагъа етишген уланы Жангиши Магъамматовични де бу йыл 90 йыллыгъы белгиленме герек. Атасы тутгъан ёлну лайыкълы узатгъан ва яшавгъа чыгъаргъан Жангиши 1936-нчы йылны 17-нчи августунда тувгъан, юрт школаны, сонггъа таба, 1959-нчу йыл, Дагъыстан пачалыкъ университетни де охуп битдирген. Эсгерилген йылдан башлап Жангиши Магъамматович оьзю охугъан университетни студентлерине къумукъ тилден дарс-лар юрюте, оланы къумукъ

тилни языв къайдаларыны сырларына тьюшюндюрюп чалыша. 1962-нчи йыл билим ва англав даражасын оьсдюрме токъташгъан муаллим Бакю шагъардагъы Азербайжан пачалыкъ университетни аспирантурасында билим алывун узата ва 1965-нчи йыл «Къумукъ тилде сыпатишликлер» деген ат булан кандидатлыкъ диссертация язып уьстюнюлю кюйде якълай. 1998-нчи йылдан бери якъгъа Жангиши Магъамматович филология илмуланы доктору деген алим атгъа да лайыкълы болуп, Дагъыстан пачалыкъ университетде Дагъыстан тиллени кафедрасында профессоруну къуллугъун юрютуп тургъан.

Къумукъ тилни сёз байлыгъын ахтарып, жыйып-терип, кёп санавда монографиялар, китаплар язып, оьсюп гелеген наслуну ана тилге, Ватангъа, ерли адатлагъа, къылыкълагъа бакъгъан сюювюн артдырып чалышгъан Жангиши Магъамматович пачалыкъ савгъатлар аламан деп чабып айланагъанлардан тьюгюл эди. Гьюрметли алимибиз оьзюню къысгъа ва таза оьмюрюн сав-саламат кюйде яшап 65 йыллыкъ чагъында, 2001-нчи йылны 26-нчы ноябринде дюньядан гетди.

Биз атларын уллу гьюрмет булан эсгерген алимлер ва ярыкъландырывчулар Абсупьян Акаевни, Магъаммат-Къади Дибировну, язывчу ва муаллим Магъамматны, ону уланы, уллу алим Жангиши Хангишиевни къумукъ тилде охув адабиятны ва языв тил къайдаланы уьйретивдеги терен кюрчюлю маънасы булангъы ишлерине тийишли багъасын бермеге де гючюбюз чатмай. Октябр инкылапдан сонггъу булгъавур девюрде савлай Дагъыстанны халкъларына йимик, къумукълагъа да бир языв къайдалардан башгъасына, ондан сонг дагъы да башгъасына гёче турмагъа тьюшген. Шолай къыйынлы заманларда арап (ажам) языв къайдалардан 1928-нчи йыл латин къайдаланы, 1938-нчи йылдан орус языв ва охув къайдаланы уьйретмекни масъаласын олар уьстюнюлю кюйде яшавгъа чыгъарма бажаргъан. Жангиши Магъамматович атасы тьюшген ёлну тутуп, дагъы да терен ва мекенли ишлер этип, сют ана тилибизни терен сырларын ачып, байлыгъын артдырыгъа мекенли къошумун этгенлерден.

Казим КАЗИМОВ.

Эревюллю къумукълар

Гереев Юсуп Арсуевич (Яков Сирмайев) 1903-нчю йыл Темир-Хан-Шура округну Капир Къумукъ юртунда, муаллимни агълюсюнде тувгъан. Яш чагъынданокъ етимликге тарыгъан Юсупну атасыны къурдашы Августин Крабе тарбиялай. Арадан заман гетип инкылапчылагъа къошулуп иш юрютеген Августинни туснакъ этелер. Етим яшны Халимбекавул юртлу Арсу Гереев улан этип ала ва огъар оылген агъасыны атын тагъа.

Юсуп Гереевни яшёрюм йыллары Ишарты юртда оьте. Къумукъ тил ону экинчи ана тили болуп токътай. Мундагъы школаны охуп битдирген Юсуп Азербайжанда муаллимлени гъазирлейген семинарияны да тамамлай. Инкылап гъаракатларда жагълыкъ булан ортакъчылыкъ эте.

1924-нчю йыл Дондагъы Ростов шагъарда юристлени курсларын охуп битдирген Юсуп Гереев Дагъыстанны прокуратура къурумларында ишлей. 1925-1927-нчи йылларда Къызыл Армияны сыдыраларында къуллукъ эте, къайтгъан сонг совет-партия къурумларда чалыша. 1936-нчы йыл СССР-ни язывчулар союзуна уьюрю болгъан Ю.Гереев шо къурумну правлениеине сайлана ва жаваплы секретары этилип белгилене.

Юсуп Гереевни биринчи динни иришхат этив новеллалары 20-нчы йылларда «Ленин ёлу», «Дагестанская правда» газетлерде чыгъа. 1927-нчи йыл Даггизде ону «Минг аврувдан дарман» деген китабы къумукъ тилде чыгъа, арадан йыл гетип «Спутник», («Сапар ёлдаш»), («Инг пайдалы дуалар») ва «Самые полезные молитвы» деген китаплары да охувчуланы тергевкуне етише. Язывчуну къумукъ тилде чыкыгъан «Шималдан гелген язбаш» деген повести ва «Шамил» деген пьесасы айрыча белгили. Ондан къайры да язывчу кёп санавда орус классиклени асарларын къумукъ тилге де гёчюрген.

Бютюнроссия конкурсда уьст гелген оркестр

Асгер макъамланы гертиден де герти жаны бола деп айталар. Уьстевкуне шо макъамлар ялгъанны да, гёнгюлсюзлюкню де гётерме болмай. Ез темирден къуюлгъан согъув алатлар гыслени тили булан сёйлеме башлагъанда, накъырлар тизилип юрюйген асгерчилени абатларыны ва юреклерини урувун такрарлайгъанда тамаша, гъайран дюнъялагъа гёчгендей боласан.

Милли гвардияны асгерлерини гъали-гъалилерде оьтгерилген «Кавказны макъамлары. Ва асгер езни йыртыллаву!» деген Бютюнроссия къаравуну конкурсунда савлай Россиядан 80-ден артыкъ коллектив ортакъчылыкъ этген. Мунда ортакъчылыкъ этме гелгенлени арасында дав савутну орнунда музыка алатланы согъагъанланы уьчешивлери юрюлген. Эсгерилген яратывчулукъ конкурсну гъасиллери бизин Дагъыстанны гъалиги тарихинде терен гъыз да къойгъан.

Дагъыстанны халкъ артисти майор Ильяс Бектемиров ёлбашчылыкъ этеген асгер оркестр уьстюнлюк алгъан ва алдынлыкъны Кубогун къазанма бажаргъан.

Жюридегилер конкурсда ортакъчылыкъ этеген музыкантланы пагъмусуну гъар къайсы ягъына айрыча тергевлю ва талаплы янашгъанлар. Конкурсда гъюнерлерин, бажарывлулугъун лап яхшы ягъындан гёрсетип утгъанланы аты белгили болгъанда ону ортакъчыларына жыйылгъанланы барысы да бир йимик разилигин билдирген. Гъасили, уьст болгъанлыкъны Кубогу ва бир нече хас дипломлар магъачкъалалы асгер ансамблге тапшурулгъан.

Шолай уллу натижалагъа етишмек учун, озокъда, ансамбльни коллективине узакъ йылланы боюнда къайратлы кюйде чалышма да тюшген. Ону уьстюнлюгю янгыз дирижёрну сигърулу таягъындан гъасил болмайгъаны да белгили,

ансамблдегилер гъар макъамны согъагъанда тынглавчуланы сансанындан учгъун чыгъарма бажарагъанлыкъдан. Олай даражагъа етишмек учун буса, гъар гюн дегенлей токътавсуз уьиренивлер оьтгерилмеге де тюше.

Дагъыстанны халкъ артисти Ильяс Бектемиров Буйнакск шагъарда тувгъан ва оьсген, школада охуй туруп да духовой инструментлени сокъма уьйретеген курсланы битдирген. 2005-нчи йылдан башлап оборона Министерликини 136-

нчы айры мотострелковый бригадасында тарбиялангъан ва Москвадагъы генерал-лейтенант Халиловну атындагъы асгер-музыкалы училищени лап яхшы къыйматлагъа битдирген. Ондан сонг асгер дирижёрланы институтунда билимлерин камиллешдирген. 2019-нчу йылдан бери якъгъа Ильяс Бектемиров Магъачкъаладагъы асгер макъамлар согъувчуланы бирлешивкуне ёлбашчылыкъ эте.

Коллективни ёлбашчысы И.Бектемиров: «Гъар бир ишге де яратывчулукъ къайдада янашмакъны терен агъамияты бар. Шону учун мен айрыча да, коллектив булан бирге де къаравуллангъан чыгъышларыбызны учгъун чыгъардай этип юрютмекни яныман, – дей. – Рутъланывну буса бизин концертлерибизге гелип тыныш алмай тынглайгъан къаравчулардан алабыз. Оланы исси къаршылаву, арты битмейген харс урувлары бизин усталыгъыбызны оьсдюрге рутъландыра ва дагъы да къужурлу асарлар сокъмагъа къанатландыра».

Оркестрде къуллукъ этеген, ярыкъ пагъмусу булан тынглавчуланы тамашагъа къалдырагъан асгерчилени уьстюнлюгю булан къутлай туруп, биз де олагъа яшавунда да кёп-кёп яхшылыкълар ёрайбыз.

Казим КЪАГЪРУМАН.

АТА ЮРТУ ГЪАР АДАМГЪА – ОБКТЕМЛИК

Викторина

Июль айны 30-нда чыкыгъан викторинаны жаваплары:

1. Къатынлар юртунда колхозну къурувгъа къаршы чыкыгъан. 2. Апшерон полк. 3. 1927-нчи йыл. 4. Сюрюнге йиберилген эрлери булан оланы агълюлери де Сибир якълагъа гетген. 5. Балыкъ отар. 6. Дазу беклик. 7. Абу-Муслим-хан шавхал. 8. Ленинграддагъы Гюнчыгъыш институтну ректору, академик Николай Марр. 9. Вали къыз. 10. Алтын усталар. 11. 27 межит ва 3 мадраса. 12. Агъачавул, Ада-накъ, Таргъу, Яхсай, Буглен, Хумторкъали, Янгы Къаягент, Халимбекавул, Къарабудагъ-гент, Албёрюгент, Атлы-Боюн, Кёстек, Эрпели.

Соравлар:

1. Белгили алим, химик Г.Абих Къаягентни эмли суварына байлаву ахтарывланы къайсы йыл оьтгерген?
2. Къарабудагъгентни лап бырынгъы авулуну аты?
3. Алдагъы Атлы-Боюн къайсы тебеде ерлешген болгъан?
4. Къайсы къумукъ юртда биринчилей орамларына таш тутулгъан?
5. 1830-нчу йылда Таргъу юртну жамааты къайсы таби баллагъа тарыгъан?
6. 1934-нчу йылда Буйнакск районда къайсы юртгъа Сталинавул деп къойгъан?
7. Паравулгъа кимни аты къоюлгъан?
8. Люксембурггъа (башлагъы аты Романовка) немислер къайдан гелип гёчген болгъан?
9. Борагъан къайсы оьзенни ягъасында ерлешген?
10. 1944-нчу йылны апрель айында Албёрюгент юртну халкъын къайсы мычыгъыш юртгъа гёчюрген болгъан?

Гъазирлеген
Алав АЛИЕВ.

VIII асруну алатлары

Дербент шагъарда субботник юрюлген гюн бырынгъы заманларда сув сакълайгъан гъавузлар болгъан ерни тазалайгъанда, ишлейгенлер эсги алатланы тапгъан. Шоланы арасында сегизинчи асруда этилген шёшгелер, хынжал, темир акъчалар ва керамика алатлар бар. Музейни ди-

ректору В.Фаталиев айтагъан кюйде, юз йылланы боюнда бу ерни бирев де ахтармагъан. Табулгъан алатлар тазалап онгармакъ учун касбучулагъа – археологлагъа берилген. Гъазир болгъан сонг музейге салынажакъ.

Я.БИЙБОЛАТОВ

УЧРЕДИТЕЛЬ:

АГЕНТСТВО ИНФОРМАЦИИ
И ПЕЧАТИ РЕСПУБЛИКИ ДАГЕСТАН

«ЭТНОМЕДИАХОЛДИНГ «ДАГЕСТАН»

ПРИЁМНАЯ: ТЕЛ./FAX - 66 00 25

Главный редактор

Г.А. КОНАКБИЕВ
8 928 969 60 39

Газета зарегистрирована Управлением Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по Республике Дагестан 21 мая 2019 года. Регистрационный номер ПИ №» ТУ05-00430.

Позиция редакции может не совпадать с точкой зрения авторов, которые несут ответственность за достоверность и объективность представленных для публикации материалов. Рукописи не рецензируются и не возвращаются. При перепечатке материалов газеты ссылка на «ЕЛДАШ» обязательна.

Адрес редакции и издателя: 367018, Республика Дагестан, Махачкала, пр. Насрутдинова 1 а
Адреса сайта: www.yoldash.ru, e-mail: yoldash@etnomediadag.ru (для офиц.переписки)

Заместитель гл. редактора К. Казимов. 8 928 238 18 86

Редактора отделов:

Я. Бийдуллаев – отд. культуры и литературы 8 960-419-02-73 iarash@bk.ru

К. Караев – отд. экономики, сельского хозяйства и экологии 8 988-449-73-27 Karaev.51@mail.ru

П. Хайбуллаева – отд. правовых проблем, семьи и здоровья bike-1970@mail.ru

П. Бекеева – отд. политики и общественной жизни 8 903-481-03-81 bekeeva.1980@mail.ru

(2+)

Газета «Елдаш» отпечатана в типографии ООО «Феникс-пресс», Республика Дагестан, Шамилский р-он, с. Хебда, ул. Сураката Асиятилова, д. 1

По вопросам качества печати обращаться в типографию ООО Издательство «Феникс-пресс». Время подписания в печать -18.30, фактическое - 20.00

Ответственный секретарь
Н. АЛБАСХАНОВА

e-mail: eldash1917@mail.ru
подписной индекс на год: ПБ-429
Газета выходит 48 раз в году
Тираж 2430 экз. Цена - свободная
Заказ № _____